

Existensmaximum!?

Stig Johansson

<i>BYN</i>	1
<i>MORGONPASSET</i>	4
<i>YSTNINGEN</i>	8
<i>VÅRBRUKET</i>	17
<i>HÖSKÖRD</i>	24
<i>MIDSOMMAR</i>	33
<i>GÅR OCH SKROTAR</i>	37
<i>TORPARDAGEN</i>	41
<i>MARKNADSDAGS</i>	43
<i>SKÖRD OCH HÖSTBRUK</i>	47
<i>SLAKT</i>	51
<i>SINLÄGGNINGEN</i>	55
<i>VEDEN</i>	57
<i>JULFIRANDET</i>	60
<i>BOKSLUT</i>	64
<i>KILLNINGEN</i>	66
<i>EPILOG</i>	69
<i>EFTERORD</i>	71

SKRIVEN PERIODEN 1990 - 1997

BYN

Byn ligger där i en öppning, inte på en höjd, inte i en djup dalgång, i en öppning i skogen ligger den, både samlat och lite på avstånd ligger gårdarna, som för att markera inbyggarnas kynne, nära men ändå inte. En bäck rinner genom byn. Den storleken på bäck som de gamle ansåg vara en bra storlek för en hytta. Ett naturligt fall i bäcken är utnyttjad och lite förbättrad för hjulet till hyttan. Men nu finns bara stenar kvar som minner om att en gång var det hytta här. Åkrarna som hör till byn ligger utefter bäcken, på ömse sidor, några lite större de flesta små. Rösen av sten ligger kvar på några, på andra åkrar har stenrösen fraktats bort för att få bättre arrondering på åkern. Fast byn inte ligger på en höjd så syns det ändå att den ligger i en höjd som är markant. I olika ljus, väderlek, lockas olika stämningar fram när man precis kommer fram till byn från öster och tittar ut över åkrarna mot söder, ett öppet vänligt kuperat småbrukslandskap i sluttningen ner mot sjön, som en liten flik syns av sedan man huggit utefter bäcken.

När solen skiner skulpteras landskapet av skuggor och ljus som framhäver naturens lek med linjer, volymer och ytor. Byn har anor ända ner till 1300-talet. Många är de generationer som bott här, ett har de gemensamt. Jordbruk i någon form har varit viktigt för överlevnaden. Järnet har under flera århundraden varit den näring som gett något i kontant väg. Skogen har hela tiden gett av sitt liv. Både kött och virke, bär, skinn och själ. Under tungt slit har åkern brutits, gett skörd, hävdats. Under den välsignade industrialismens senare år från det stora kriget räknat, kriget som landet slapp delta i men leva i skuggan av. Under den tiden har de styrande på olika sätt försökt förgöra det arv som generationer tillbaka lämnat efter sig.

I olika vågor har påbudet om att åkern skall planteras med gran igen rullat ut över landet. I vända har mången bonde och torpare tvingats åtlyda den mindre vetande överhetens påbud. Överheten som inte har levt under svälthot. Överheten som inte ängslats för barnens liv när missväxten var verklighet.

Bonden och torparen har krökt ryggen ånyo, inte för att bryta sten och stubbe. Nej för att plantera gran vid gran, ge till skogen jorden åter.

Även denna by har skattats på den åkermark som ansetts överflödigt. Ännu ser vi alltså denna rest av skogsjordbruksbygd i all dess skönhet när vi kommer fram i skogsbrynet. En sak som förvånar är att det tycks vara byggnation av ladugårdar och övriga hus som hör till ett jordbruk, ännu. Också detta visar kynnet hos folket här. Vi lyder inte alla påbud frivilligt. Vi är förvaltare av ett arv. Vi vill förmera detta arv, lämna det i arv till nästa generation som är fylld av vördnad och glädje inför livets mysterium. Detta är vad vi möter när vi stiger ut ur skogsbrynet vid denna lilla by. En by som var dödsdömd men liksom på dödsbädden reste sig upp och levde igen, förmerade sig, fyllde ut stugorna och husen. En by som vill leva, ge näring.

När vi lockas vidare på landsvägen in mellan husen möter vid första gården en skylt hängande i ett järnrör. Skylten har formen av en get, detta älskade och hatade husdjur.

Liksom för många andra tar nyfikenheten över. Vi stannar till, får lite svårt att bestämma oss för om vi ska våga fråga varför det hänger en skylt i form av en get där. Men vi stannar. Vid grinden till gården finns en skylt till, med text på. Vi läser. Tydligt får man gå in och strosa omkring bland hus och djur. Det slår oss en gång till hur vackert här är och levande. Getter finns i hagen, höns, kalkoner och änder i en hönsgård, en katt kommer fram och stryker sig kring benen. Barncyklar ligger slängda på gruset framför huset. Leksaker ligger lite här och där. En skottkärra står intill en blomrabatt, den är halvfull av ogräsrens. Bostadshuset ligger alldeles intill vägen, det är långt, ser ut att vara ett inklätt timmerhus. I vinkel till bostadshuset ligger på östra gaveln ett litet hus, undantaget kanske? Där vi står vid bostadshusets västra gavel ser vi ner ut över gården längs med ladugårdslängan med förråd och vedbod, ladugård och lada. Bredvid längan ligger en liten grå byggnad. Den ser ut att både höra dit och inte.

En hemjord vägvisare står på gården och pekar ut olika saker att titta på. Här är det fullt av liv, det känns i atmosfären på gården. Mycket kan hända här får man en känsla av. Detta är alltså Torparns Getgård.

Ännu har ingen människa syns till, och det stod ju på skylten att ville man ha hjälp med något så fick man leta reda på dem som har hand om stället.

En liten pojke kommer utrusande ur huset, det vita håret står på ände, en liten spenslig pigg krabat verkar han vara. Han tar upp en cykel hoppar upp och cyklar iväg, kommer förbi oss, slänger ur sig ett hej och drar iväg mot en granngård. Pojken har bara hunnit försvinna uppför en liten backe när nästa människa dyker upp ur huset, en flicka med långt rakt vitblont hår. Hon ser ut att vara några år äldre än pojken. Hon tittar lite under lugg på oss när hon tar upp sin cykel och försvinner även hon uppför backen. Ett litet hej precis när hon passerar. Ja vad gör man, det stod också att man fick gå och titta själv om man ville. Men det känns bästa att fråga i alla fall.

Undrar om de vuxna är inne i huset. Det är inte omöjligt, klockan är ju middagstid.

När vi går fram mot huset öppnas dörren igen och ut kommer en karl i trettio-fyrtioårsåldern. Klädd i lappade snickarbyxor, han drar på sig en sliten blåjacka ser på oss och säger hej, sätter sig på trappan för att dra på sig kängorna. På frågan om man får titta sig omkring svarar han.

– Javisst, titta ni och är det så att ni vill ha hjälp med något så säg till.

Säger han medan han reser sig och trycker fast skärmössan på huvudet. Så går han ner över gården mellan ladugården och det grå huset och börjar ordna med en traktor. Vilken traktor! Det ser ut som en gammal traktor, men färgen, rosa i olika nyanser med svart på en del ställen. Mycket har man sett men en rosa traktor.

– Man får ju tänka på att roa grannarna bäst man kan, blir svaret vi får. Han säger

det med ett leende i ögon och kring munnen.

Vi frågar om han har mycket mark och om han odlar fodret till djuren själv.

– Nej inte är det mycket om man jämför med ett normalt jordbruk. Totalt sex-sju hektar, svarar han och fortsätter.

– Hö klarar vi hela behovet av själva, men inte spannmålen, men vi ska väl klara det med i framtiden, säger han.

– Ni får ursäkta mig men jag håller på med hemveden, men se er omkring hustrun finns hemma om det är mer ni undrar över, avslutar han samtalet.

Han kliver upp i traktorn, startar och åker iväg.

Vi går in i ladugården, killingar bräker och sticker fram sina söta ansikten genom springorna i sin box. Söta och nyfikna vill de bli bekanta och vet inte till sig av glädje när man kliar dem under hakan som det stod på tavlan.

När vi går ut igen ser vi en kvinna som rensar rabatten och fyller på skottkärran med rabattrens. På frågan om de har ost till salu svarar hon ja och reser sig, borstar av händerna och byxknäna, frågar om vi vill smaka.

I butiken plockar hon fram olika ostar, som avsmakas och skärs till bitar som inhandlas, ost, rökt korv, rökt kött, glass allt baserat på råvaror från geten. Vi går ut igen, samtalar en stund med kvinnan, om hur vackert de bor, hur många getter de har. När vi lämnar gården återgår hon till rabatten.

På den fortsatta färden genom byn passerar vi bäcken där hyttan låg. Ännu kan man se rester av hyttdammen och rännan där vattenhjulet stod. Ser man noga efter upptäcker man även rester av hyttpipan. Byn som skulle dö. Byn som levde upp i dödsögonblicket. Hur många byar är det som ska dö? Det funderar vi på när vi försvinner ut ur byn.

MORGONPASSET

Pip pip, snabbt snor han runt i sängen och trycker med sovpirrande fingrar av klockan och väntar på nästa signal. Pip pip pip samma procedur upprepas. Sucken är kanske lite djupare. Efter ytterligare ett pipande från klockan, suckar torparn djupt och tänker, nej nu måste jag upp om jag ska hinna med ladugården innan frukosten. Han häver sig upp och sitter på sängkanten, noterar med hörsel och blick att det nog blir fint väder idag. Jaha tänker han och suckar medan han klär på sig. Kläderna ligger på golvet i en hög, det är slarvigt sägs det, men i högen av kläder är det en förunderlig ordning vilket gör att han inte behöver tänka på var strumporna finns eller kalsongerna. Kläderna ligger bara där färdiga att göra tjänst även den här dagen. Torparn ler lite förnöjt när han tänker på sin ordning i oordningen. Nu kommer momentet då han ska ställa sig upp, det är det oåterkalleliga slutet på den gångna alltför korta natten.

Nu står han upp och genast börjar benen få bråttom, iväg till toaletten, ner till garderoben med ladugårdskläderna, i stövlarna och ut genom dörren. Benen bär i väg med torparn mot mjölkkrummet. Men i tanken hejdar han sig i det daggvåta gräset som skulle ha varit klippt för minst en vecka sedan. Han ser solstrålarna som leker i äppelträdens grenar, över åkrarnas gräs och skogens toppar. Så står han i mjölkkrummet. Det är alltid roligt att komma in där och mötas av väggarnas vithet, golvet spolade yta och se mjölkmaskinens olika delar hänga på sina speciella platser. Huvudet är inte helt vaket än, men kroppen vet själv vad som ska hända. Spannarna ställs bredvid varandra på golvet, lockens packningar tas från diskhyllan och sätts på plats i locken, rätt lock på rätt spann. Mjölksilen sätts på sin plats i kyltanken, filtret av nonwoven bomull placeras mellan silplattorna och så grovsilen överst. Allt går i en invand ordning, på med pulsatorerna och mjölkorganen på spannarna.

Så tar torparn kontrollkärlet, en blå plastbytta, i ena handen tillsammans med en spann, den andra spannen i den andra handen, mjölkkrumsdörren petas upp med ett knä på dörrtrycket, väl ute slår han igen dörren bakom sig med vänsterfoten, samtidigt som han tänker, den ska vara stängd för flugornas skull. Tuppen med sina fyra hönor möter honom i ladugårdsdörren. Myskandparet springer vaggande och väsande åt sidan när han kliver in i ladugården och ställer ner mjölkmaskinerna vid mjölkpallen. Benen bär iväg med torparn, foderbordet ska sopas och nytt friskt hö läggs på ena foderbordet. Torparn har lärt sig av getterna att finns det bara något gott att äta så går man gärna dit. Det är bättre att locka än att försöka tvinga getter, tänker han. Efter höet är det dags att hämta havrehinken och pytsa ut havre vid de åtta mjölkbasen som är placerade så att getterna står i en rad med baken mot den som mjölkar, de står på en pall som är cirka åttio centimeter hög, detta gör att mjölkaren kan arbeta bekvämt utan att kröka rygg och knän vid mjölkningen. Det är en lösning som torparen är glad åt, han vet hur det är att mjölka kor i

båsladugårdar där det blir många knäfall för varje ko vid mjölkningen. Det är sådant som sliter på kroppens leder.

Så, nu är havren utpytsad och torparn går ut och runt ladugården. Stänger av elströmsaggregatet till elstängslet, kallar på getterna som ligger på andra sidan bäcken. Det låter rätt så roligt det där kallropet han har. Bäääsarna ropar han, då svarar getterna, reser sig upp och börjar komma gående och skuttande till grinden för att släppas in i ladugården. Det är konstigt, men nästan varje gång man öppnar här för att ta in getterna så blir man liksom lite varm inombords tänker torparn, i alla fall när de rusar uppför landgången in genom luckan i ladugårdsväggen. När alla getterna rusat in följer torparn med in och stänger porten. Han föser sedan över getterna till den sida i lösdriften där höet finns, och de kan komma upp på mjölkpallen. Han stänger grinden mellan avdelningarna i lösdriften, går ut för att slå på vacumpumpen så mjölkmaskinen kan fungera. Pumpen står i pannrummet. Det känns så skönt att slippa höra vacumpumpen alltför hårt, det räcker med det ivriga tickandet från pulsatorerna. Man tänker bättre om det är någorlunda tyst, tänker torparn.

Nu är det dags. Dags att släppa in getterna till mjölkningen, en och en tas åtta ivriga getter in och låses fast vid mjölkpallens foderbord. De rusar in och det brukar imponera på besökare att se hur getterna ser ut att vilja bli mjölkade, men det är havren som lockar mest tror torparn. Han tar provkärlet, drar ett par strålar mjölk ur spenarna på första geten, ställer ifrån sig kärlet, startar mjölkmaskinens tickande och sätter på spenkopparna på getens spenar. Det tickar av pulsatorn och mjölken börjar rinna ner i slangarna och ner i spannen. Han sätter på nästa get mjölkmaskinen, proceduren upprepas på de två andra getterna som det finns maskiner till. Det blir en minuts paus innan byte av maskinerna till de återstående fyra getterna sätter igång. När alla åtta getterna är klara kommer han på att han glömde lägga i hö i det andra foderbordet, så medan getterna får stå kvar en stund hämtar han hö och breder ut det i det foderbord som hör till den avdelning i lösdriften som getterna ska till efter mjölkningen. Han fäller ner den egenpatenterade landgången, luckan till den tomma halvan av lösdriften öppnas och getterna släpps en och en. Det är fascinerande att se deras rivstart för att rusa in i lösdriften för att äta hö. När sista geten har gått in stängs luckan. Torparn tar havrehinken och fyller på havre vid mjölkpallen för en ny omgång getter. Det grindhål som är längst från getinsläppet får stå öppet, nästa grindhål stänger torparn med en vridning av handleden just när han lagt i havren, vrid peta till låspinnen, dra ut handen och den blå kosan som är havremåttet, fyll på havre, stoppa in handen håll ur havren, vrid, peta till, dra ut, så fylls båsen på ett efter ett. Öppna luckan släpp in en get, jäså 16 vill äta redan, hon brukar ju vilja först i tredje omgången. Proceduren med mjölkningen börjar sedan getterna tagits in och placerats på rätt plats. Ett par strålar mjölk från varje spene i kontrollkärlet, ställa undan kärlet och på med spenkopparna. I en lugn och målmedveten takt förlöper mjölkningen av andra omgången åtta getter. Katterna har hittat in till ladugården och den varma

mjölken som finns i kontrollkärlet. Juvren masseras ur noggrant innan mjölkmaskinen byter get. 16 biter 37:an i öronen. Torparn blir tvungen att ge 16 en smäll på länden så att hon blir medveten om att hon är påpassad. Det fungerar, hon förstår nog att husse inte tycker om hennes bråk med 37:an och håller sig lugn en stund.

Nu är andra gruppen klar och getterna släpps in via landgången till mer hö. Torparn tar havrehinken och fyller på ny havre i mjölkbasen, en skopa havre, håll ur, tryck ner handen så grinden stängs, vrid och ut, ny havre, rutinen sitter fint. Åtta nya getter släpps in en och en. Mjölkpallen fylls med getter ända från väggen till själva boxgrinden. Det är underligt, varje get som släpps in kastar sig fort framåt för att inte missa en sekund av havretuggandet. Maskinerna sätts på igen, en i var ände av getraden och de två andra i mitten så det blir två getter utan maskin på var sida om mittenparet, på så sätt blir inte maskinerna hängande överksamma i onödan.

Under tiden getterna mjölkas hinner torparn fundera på lite av varje. Just nu funderar han på det här med miljön, pengarna och framtiden. Varför måste vi människor vara så giriga att vi mot bättre vetande offerar vår levnadsförutsättning, en frisk miljö, bara för att en del ska få så mycket pengar som bara går att få tag i. Är det inte en kollektiv stöld från våra barn och barnbarn vi håller på med, allt för den heliga tekniken och vinstens och arbetstillfällets heliga namn. Vad ger oss tekniken för sorts teknik, vad vinsten ger för sorts vinst, vad arbetstillfället ger för sorts arbetstillfälle är ointressant. Förutom att det hela kan mätas i den heliga penningens värde och där vara störst.

Man blir vred av vanmakt, vanmakt inför etablissemangets totala oförstånd som döljs i ett förstånd av kungens nya kläder mentalitet, tänker torparn.

Så är det dags för sista gruppen getter. De rusar in lika villigt som de övriga och mjölkningen går vidare. Torparn öppnar grinden som delar lösdriften i två halvor, så getterna har tillgång till hela utrymmet. Äntligen är sista geten mjölkad. När luckan är stängd om den sista geten för den här gången hämtar torparn en ny hink med havre som fördelas på foderbordet. Så tar han mjölkmaskinerna och bär iväg med dem till mjölkrummet, väl där plockar han isär maskinerna silar ner mjölken i tanken och sköljer alla mjölkförande delar med ljummet vatten. Mjölkorganen stoppas i hinken under diskapparaten och hett vatten och diskmedel fylls i. Han startar diskapparaten. Under tiden som apparaten sköljer disklösningen genom mjölkorganen och slangarna, diskar torparn spanlocken, mjölksilen och spannarna, när dessa hänger på sina platser för lufttork efter sköljningen kommer turen till mjölkorganen att sköljas och hängas upp på sina platser för torkning. Hinken med diskvattnet håller torparn ut över mjölkrummsgolvet och skrapar av golvet med gummiskrapan. När golvet är rent och torrt går han ut och slår av vacumpumpen, går sedan till ladugården och sopar golvet vid mjölkplatsen och fodergången. Kaninerna får lite hö och vatten att mumsa på. Hönorna och änderna får havre ute på ladugårdsbacken. Nu är det bara att släppa ut getterna. Torparn går

före getterna ut genom luckan i ladugårdsväggen och ställer sig för att kontrollera getternas uttåg till beteshagen. Automatiskt räknar han in dem och när alla passerat grindhålet stänger han grinden och kopplar på elaggregatet. Getterna har gått ner till bäcken och dricker vatten, en del av dem har gått över bäcken och uppför sluttningen på andra sidan. En efter en börjar getterna gå den vältrampade stigen de själva trampat upp för att gå upp till aspdungen för en stunds idisslande. Torparn hejdar sig lite som vanligt. Det är alltid så fint att se hur getterna trippar iväg efter mjölkningen, solen belyser sluttningen med getterna så fint. Torparn går upp till vägen och brevlådan för att hämta tidningen, han känner att det ska bli skönt att få sätta sig till bords och få äta mat, dricka en kopp kaffe och ögna igenom tidningen innan arbetsdagen börjar.

YSTNINGEN

Så där ja, bara en slurk kaffe till, så ska jag ta och duscha, tänker torparn när han håller upp det sista kaffet i kaffekoppen och ställer undan den tomma kaffepettern. Usch vad trött jag är suckar han, när han bläddrar fram serierna i tidningen. Måste bara läsa serierna och få i mig kaffet så ska jag duscha.

Torparn läser igenom dagstidningens fyra serier och tömmer kaffekoppen, suckar igen, nej nu är det dags.

Han reser sig och går upp i sovrummet för att klä av sig och kliva i duschen. Trots allt är det skönt att kliva upp i badkaret dra för duschgardinen och blanda till en skön dushtemperatur, låta vattnet blöta upp kroppen och så få tvåla in sig ordentligt för att till slut skölja av sig tvålen och hårschampon. Efter själva skrubbingen är det härligt att stå och låta vattenstrålarna massera och värma, först den ena sedan den andra skuldran och axeln.

Nu börjar man kvickna till igen känner torparn när han låter vattnet bli kallare för att stänga hudens porer så värmen ska stanna kvar i kroppen en stund.

Sedan går det fort att få på sig rena mejerikläder och skyddskläder ovanpå dem. Nu har man piggnat till, tänker han när han hämtar syrakulturen i köket samt en tidning för att ha som braständare i ångpannan. Han kliver i de avklippta stövlarna och trycker den tovade hatten på huvudet. Det är liksom en ritual att ha tovhatten på tills man kommer ut i mjölkrummet. Hatten är skydd mot avkylning och förkylning inbillar han sig.

Väl i mjölkrummet ställer han ifrån sig syrakulturen, tar tidningen och går till pannrummet för att tända eld i pannan. När elden ser ut att ta sig går torparn tillbaka till mjölkrummet, tar av sig överdragskläderna byter skor och tar med syrakulturen in i ysteriet. Han spolar ur ystgrytan med hetvatten och monterar rörverktyget efter avspolning av detsamma. Så riggas mjölkpumpen mellan kyltanken och grytan i ordning. Mjölkmängden i kyltanken läses av innan han startar mjölkpumpen. På ungefär en minut fylls grytan med sina cirka 145 liter mjölk. Pumpslangen tas bort och töms, hängs upp på kyltanken, han läser av den mjölkmängd som är kvar i tanken, räknar ut hur mycket som han pumpat över till grytan. Nu har trycket i ångpannan stigit så pass att det går att dra på värmen till grytan. Det dånar till när den heta ångan rusar in i grytans mantel, så sjunker trycket och det pyser lite försiktigt i ångledningarna. Rörverket startas så mjölken ska värmas fortare och utan att bli överhettad intill grytväggarna.

Under tiden som mjölken börjar värmas och trycket i pannan åter börjar stiga går torparn till ostlagret och vänder ostarna. Stryker ner mögel mot osten i förekommande fall. Ostarna vänds i en speciell ordning, de yngsta först och de äldsta sist. Det är en speciell känsla att stå i ostlagret och syna varje ost, ta upp den från sin plats på hyllan vända runt den och stryka med händerna runt den, lägga den på plats. När alla ostarna är vända, sprayar torparn den speciella bakterielösningen

som ger osten dess färg och smak. Under slutet av proceduren i lagret läser han av temperaturen och den relativa fuktigheten för att förvissa sig om att temperaturen är den rätta. Han knallar ut till ysteriet igen, tvättar händerna noggrant. Tar sedan mjölktermometern för att läsa av ystmjölkens temperatur i grytan, spolat av termometern i hetvatten, stannat rörverket, gläntar på grytlocket precis så att det går få ner termometern i mjölken. Termometern visar att det är en bit kvar till de 65 grader som är stopptemperatur. Locket läggs på sin plats. Det är ingen ide att ta sig för med något större så torparn slår sig ner på pallan och slår på radion. P1 förmiddag pågår för fullt.

Ett par minuter senare är det dags att kontrollera temperaturen igen. Tvätta händerna, spola termometern, stanna rörverket, glänta på locket och mäta temperaturen. Nu har ångan kommit igång på allvar, det smäller i manteln på grytan, ljudet påminner om djungeltrummor på oljefat. Nu var den stipulerade temperaturen nådd. Torparn drar av ångtillförseln, stänger locket öppnar ventilen till grytmanteln så kondensvattnet kan rinna ut, sköljer termometern och lägger tillbaka den. Tid och temperatur noteras i ystprotokollet. En halvtimme har torparn på sig att göra något annat än att passa grytan. Han går ut i mjölkrummet och drar på sig överdragskläderna, går ut till pannrummet och stryker draget till elden för just nu behövs det inte någon ånga. Han går in i köket och läser lite i tidningen. Han har ställt äggklockan för att inte glömma av sig.

När klockan ringer spritter han till där han sitter försjunken i en tidningsartikel, reser sig och skyndar sig ut till mejeriet, drar av överdragskläderna går in i ysteriet, kopplar på kylvattnet till manteln och startar rörverket, noterar tiden för starten av kylningen. Nu kan man inte lämna mejeriet på en stund. Lite putsarbete i butiken är lagom. Plocka lite med grönmögelostlagret, justera termostatvredet på kylanläggningen. Så blir det hög tid att kontrollera mjölkens temperatur. Tvätta händerna, spola termometern, slå av rörverket, glänta på locket, mäta temperaturen, stänga locket, starta rörverket, skölja termometern. Vänta ett par minuter till, göra om proceduren en gång till. När mjölken har rätt temperatur är det dags för syran, men först tar han ett mjölkprov för att mäta syrahalten i mjölken. Öppnar locket lite på glänt och i med syran, igen med locket och röra om ett par sekunder med rörverket.

Nu kan han börja blanda till det uttagna mjölkprovet i en kaffekopp. Tio milliliter mjölk, tio milliliter kallt vatten, fem droppar fenolnaftalin blandas i en kopp som sedan ställs under pipen till titrerburetten. Det är en grej som består av en plastflaska i botten, i locket på flaskan sitter en slang som går upp till ett glasrör som är graderat i en skala. Sakta droppas droppar från pipen längst ner på glasröret i kaffekoppen, det blir rosa fläckar i mjölken när dropparna faller i. Med ett sugrör rör torparn om så den rosa färgen försvinner. När mjölken trots omrörning förblir svagt rosa läser han av skalans värde och noterar tid och thörnergrader värdet. Likadant förfar torparn med en skvätt syra, för att ta reda på hur aktiv syran är.

Under den väntetid som nu inträder, hämtar torparn löpet i kylskåpet, mäter upp

löpe och håller rätta mängden i en hetvattenspolad kaffekopp. Ett lock läggs på koppen. Torparn tittar ut genom fönstret i ysteriet, ser den blå himmeln med mörkgrön vuxen granskog framför och i förgrunden den gamla ladugårdslängan i falurött, gröna gräsmattan och äppelträden som håller på att spricka ut i färsk grönska.

Det är allt bra grant i alla fall, tänker han, vilken lyx att få bo så här i en öppning av storskogen, i en liten by.

Det blir dags att se om syran har gjort någon verkan. Ett nytt mjölkprov tas upp med sprutan och behandlas med vatten ock fenolnaftalin, ställs under titrerburetten. Den utspädda natronluten droppas ner i koppen. Se där, det har ökat en grad, då är det dags att hälla i löpet.

Torparn tar rörstaven av trä, sköljer av den med hetvatten, gläntar på locket, stoppar ner rörstaven och rör om, håller i löpet under omrörning. Sedan gäller det att stanna mjölken med rörstaven igen med locket, skölja ur koppen och rörstaven, notera tid och löpetillsättning. Skönt, nu ska det bli kaffe tänker torparn. På med överdragskläderna igen och in i köket för att sätta på kaffepetter. Under tiden som kaffet bryggs slänger torparn sig ner på soffan och tänker, jag är torpare jag och har det så bra. Han bläddrar förstrött i dagens tidning. Det är skönt att känna kaffet rinna ner i halsen och värma upp stämbanden och strupen. Då och då under kaffedrickandet kastar torparn ett öga på klockan för att notera hur lång tid det är kvar tills ostmassan kan tänkas vara färdig.

Två minuter kvar tänker han och blundar en stund, nästa gång är det trettio sekunder kvar. Nu följer han sekundvisaren under nedräkningen till den tidpunkt han måste resa sig för att gå ut till mejeriet igen. Nu så, är det dags, tänker han och reser sig upp och går ut. Pannrummet får ett besök innan mejeriet. Lite ved fylls på, likaså vattnen. Draget ställs så att det inte ska brinna alltför hårt. I mjölkkrummet tas överdragskläderna av igen, skorna byts ut mot mejeriträskorna. Dörren till ystrummet stängs ordentligt så torparn kan få vara i fred. Nu känns det lite nervöst igen, det gör det nästan jämnt när man gör ost, ska det bli bra den här gången också eller blir det bara pannkaka av osten. Händerna tvättas noga, mössan med skäggskyddet sätts på. Brytkniven sköljs efter det att händerna fått ytterliggare en tvättning. Försiktigt öppnas locket till ystgrytan, bara så mycket att det ska gå bra att skära osten i bitar. Först gör torparn brytprovet, för att se efter att ostmassan är färdig för brytning, ett snitt i osten och så lyfts ostmassan med bredsida på knivbladet, snittet i osten som kniven gjorde nyss förlängs när knivbladet pressar upp osten, det är dags.

Torparn tar ett djupt andetag under det han vänder ansiktet ifrån ostgrytan. Han börjar brytningen med kniven i ett invariant rutmönster. Det blir som en mängd fyrkantiga stavar av ost i grytan. Mellan oststavarna tränger vasslen ut och visar sin gula färg. När brytningen är klar läggs locket på igen och rörverket spänns fast igen.

De första minuterna får ostmassan stå stilla utan någon omrörning, under de

minuterna plockar han snabbt iordning det antal ostformar som beräknas gå åt. De står i stora backar av plast, tre och tre står ostformarna på vanliga restaurangbrickor, dessa står i sin tur på distansklossar, så det blir ett utrymme av cirka tio centimeter mellan backens botten och brickan med ostformarna. Nu är det tid att börja röra ostmassan försiktigt. Det går till så att torparn för ihop omrörarmotorns kontakt med en sladd som sitter i vägguttaget. Han ”duttar” lite så strömmen sluts ett par sekunder åt gången, väntar sedan tio - femton sekunder och så en dutt till. Så håller han på med kontakterna för att inte omröraren ska snurra för fort i början, då skulle ostkornen slås sönder av den höga hastigheten. Efter ett tag är det dags att börja värma ostmassan försiktigt, att ångan är uppe syns för övertrycksånga drar förbi fönstret. Händerna tvättas, termometern sköljs av och en glänta på grytlocket görs, temperaturen mäts och läses av för att noteras tillsammans med tiden i protokollet. Han drar ner ångkranen lite så ångan kan smyga in och börja värma upp ostmassan. Nu sitter torparn på pallen och sköter rörverkets kontakt för att få lagom omrörning av ostmassan. Sakta, sakta ska värmen stiga till trettiofem grader Celsius, en grad per fem minuter ungefär. Med jämna mellanrum kontrolleras temperaturen så att temperaturstegringen sker i rätt fart. Det mullrar lite lågt i manteln på grytan när ångan pressas in och stiger genom kondensvattnet i botten av grytan för att till slut träffa grytans innermantel. Det är en skön stund i ystningen, sitta och passa omröraren, känna att nu kan man vara stilla och koncentrera sig på det. Det är något vilsamt över den här stunden.

Till slut är rätt temperatur uppnådd och rörverket får gå för fullt. Nu blir det en stund igen då lite annat kan göras under tiden ostmassan rörs färdigt. Bland annat börjar förberedelserna för nästa ystning som ska bli en grönmögelost, genom att grönmögllet ympas i syrakulturen. Ostformarna till den pågående ystningen spolats med hetvatten, en av backarna ställs på rullbordet och dras fram till ostgrytan, durkslaget spolats av och ställs på ostformarna. Torparn stannar rörverket ett par gånger och känner efter hur hård ostmassan blivit. Till slut är ostmassan lagom hård bedömer han det som.

Då är det alltså dags att ösa upp ostmassan, först får massan sjunka till botten. Det blir lättare att tappa av vasslen då. Sakta tippar han grytan och låter vasslen sila genom ett durkslag ner i en hink. Hinken fylls och töms i mesgrytan, fylls och töms, fylls och töms. Mot slutet vill en del ostkorn komma ner i silen.

Avtappningen av vassle bryts och uppösningen av ostmassan startar. Torparn fyller durkslaget med ostmassa skakar ur vasslen och fyller ostmassan i formarna, packar osten lite med ena handen, fyller på mer ostmassa. När de tre första formarna är fyllda flyttar han om backarna och fyller på tre nya formar. Som vanligt blir det sex stycken ostar. Ostmassan är uppöst, den sista vasslen i ystgrytan silas och hålls i mesgrytan. Ångan dras på, djungeltrummorna startar igen när vasslen börjar värmas. Torparn lägger ett ostnät över ostarna i ena backen, så en bricka på det. Nu är det bara att ta tag i ”sandwichen” och snurra runt ostarna. Han gör likadant med de andra ostarna. Vasslen som runnit av ostarna tappas ur backarna och hetvatten

spolas i så ostarna får stå över ett vattenbad som håller lagom temperatur åt ostarna under presstiden. Till slut läggs ett lock över alltihop.

Bråttom, bråttom. Diska ostgrytan ordentligt, rörverktyget också, spola allt med hetvatten. Så var det dags att pumpa i resten av mjölken från kyltanken i ostgrytan, montera rörverket och så på med ångan. Nu har dagens andra ystning startat. Torparn drar på sig överdragskläderna och går ut till ångpannan, fyller på ved och vatten. Han stannar kvar tills ångtrycket ökat så att han kan stänga draget till lagom förbränningstakt.

In i mjölkkrummet igen, skölja ur kyltanken och mjölkpumpen med ljummet vatten, diska ur kyltanken och pumpa runt diskvattnet i pumpen och tanken, skölja ur med kallvatten och slutskölja med kloraminlösningen.

Nu borde det ha hänt lite med ystmjölken tänker torparn när han drar av sig överdragskläderna och går in i ysteriet.

Handtvättandet och termometersköljandet startar igen under tiden som torparn följer temperaturstegringen. De redan färdiga ostarna vänds en gång till. Mesgrytan får en kontroll, det börjar nog koka snart. Vitmese har börjat samlas i mitten. Ystmjölakens temperatur når pastöriseringstemperaturen, ångan och rörverket stängs av. Tid och temperatur antecknas. Ånga från mesgrytan talar om att kokningen startat. Torparn trycker på knappen till utsuget för att starta utsugningen av ångan från mesgrytan för att slippa få ånga i ysteriet. Ett sus i ventilationsröret från grytlocket till fläkten börjar höras. Torparn reglerar suget från fläkten genom att öppna en aning på locket till mesgrytan. Kall luft rusar in i grytan faller ner mot den kokande vasslen, värms och stiger, sugs upp och ut genom ventilationen. Han är glad över den där ventilationen som gör nytta på flera sätt, bland annat förkortar den koktiden eftersom torr luft sugas in i grytan hela tiden och tar åt sig vattenångan innan luften dras ut. Så gör det ystrummet uthärdligt att vara i när man slipper het kokånga.

Torparn rör ner vitmesen i vasslen och rör om, skrapar av grytkanterna för att förbättra kokningen. En paus uppstår. Under den fyller torparn på mer ved och vatten i ångpannan, hämtar posten och går igenom den, mest reklam. Hela tiden ett öga på klockan för att inte missa tidpunkten för starten av kylningen på mjölken. Det blir ett rännande en ystardag, det blir det.

Ångpannan får en kontroll innan kylningen av ystmjölken startar. Mese som är på väg att bränna fast på grytkanten skrapas ner. Det är härligt att se mesen koka, ångan som slår upp och vill leta sig ut ur grytan men fångas av fläktens sug. De första ostarna vänds igen, temperaturen i luften omkring dem kontrolleras. Det gurglar till i manteln på ostgrytan när den blir helt fylld, överskottsvattnet, kylvattnet rinner ut genom evakueringsventilerna. Under tiden som kylningen pågår plockar torparn lite med disk som blivit till under dagen. Börjar ställa iordning ostformarna till grönmögelostarna som den andra ystningen ska bli. Med jämna mellanrum kontrolleras temperaturen på ystmjölken. Mjölken till grönmögelosten ska vara kallare vid ympningen av syran än den till den andra

sorten. Äntligen är det dags att ympa mjölken med syran. Tvätta händer, hetspola termometer och glänta på locket mäta temperaturen en sista gång, ta ut prov för syrabestämning och så i med syran och igen med locket. Titrerprovet görs på mjölkdropparna som tagits upp, syravärdet antecknas tillsammans med tider och temperatur. Radion står på och dagens eko pågår, under väntan på att syrahalten i mjölken ska stiga, lyssnar torparn på nyheterna. Vilken värld tänker han. Eländes elände, frossande i det ena värre än det andra. Förargad på sig själv blir han när han märker att det mesta bara rinner rakt igenom huvudet.

Torparn tar fram löpet och mäter upp mängden som ska i mjölken. Tvättning, spolning av händer och rörspade, i med löpet, rör om, stanna mjölken, igen med locket.

Så där, nu får man till slut börja tänka på mat, men först vänds ostarna, meskokningen får en översyn, ångpannan matas med mer ved och vatten. Nu är det nästan två timmar till osten ska brytas. Inne i köket börjar torparn laga mat. Det ska bli gott.

Efter maten får ångpannan och mesen en kontroll. Torparn ställer också i ordning ostformarna till den nya osten. Så går han ut igen. När han stänger dörren till mejeriet hörs skolbussen borta från vägen. Nu kommer ungarna hem och lite senare kommer hustrun från sitt arbete.

Det är lika bra att duka fram lite fika åt ungarna och koka kaffe åt hustrun.

– Hej hur har ni haft det idag då?

– Bra svarar barnen i korus lite ointresserat. Skolan är ju en för dagen passerad sak just nu. Nu är det leken som gäller. Men torparn vill veta lite mer ändå, så nästa standardfråga kommer.

– Vad har ni gjort då?

– Kommer inte ihåg.

– Allt möjligt.

Så blir svaren, men han ger sig inte riktigt än.

– Vad är allt möjligt?

– Ja, matte, svenska och så har vi ritat.

Mer går det inte att få ur ungarna just nu, konstaterar han. Så han undrar om de vill ha fika, och det vill de.

Mjölk, smör, bröd och ost kommer fram, ungarna börjar ta för sig. Två egna och så ett par lekkamrater fikar på fem minuter. Under tiden som de äter planerar de eftermiddagens lek. Det är kojbygge på gång. Så med ens är alla fyra ute ur huset. Småpojkar och flickorna steget efter. Ute i hagen ser han dem rusa till kojbygget intill bäcken.

Torparn tänker på hur han själv lekte på samma sätt som barn. Kaffet sätts på, det hinner lagom rinna ner så kommer hustrun hembärande på ICA-kassen med mat.

– Hej vännen hur har du haft det?

– Jo då, det var väl bra, men den där fyran kan man bli tokig på.

– Jaså vad har de gjort idag då?

Hustrun börjar redogöra för händelserna under tiden som de dricker kaffet och äter det hårda brödet. De samtalar lite grand om vad man kan göra för att förbättra arbetsförhållandena i klassen.

Klockan tickar på, det blir dags att gå ut till ostgrytan igen. Hustrun gör sig i ordning för ladugårdspasset.

Återigen ses ångpannan till innan torparn går in i mejeriet, i mjölkrummet stannar han och sätter ihop mjölkmaskinerna innan han byter om och går in i det allra heligaste.

Det är dags för brytning av grönmögelostmassan. När det är gjort är det dags för första ystningen att hamna i kallt vatten för att undvika mjölksyrejäsningen. Ostarna läggs i en tom back, packas så att de får plats, kallt vatten fylls på så ostarna är ordentligt täckta av vatten.

Ostformarna till grönmögelosten spolats i hett vatten. Han rör ett par minuter i ostmassan innan uppösningen börjar. Det är samma procedur som alltid vid uppösning, tvättning och spolning av händer och redskap, avtappning av vassle, ösning av ostmassan.

När allt är uppe vänds ostarna en första gång. Hetvatten spolats i backarna så osten ska stå lagom varmt. Grytan diskas. Torparn börjar bli trött.

Efter grytan diskas mjölktanken och pumpen ordentligt, så att ny frisk mjölk kan kylas ner och samlas till nästa ystning. Kontroll av pannan igen, in igen, av med överdragskläderna, tvätta händerna, vända ostar, röra lite i mesgrytan. Hälften är borta nu, ut och på med överdragskläderna och in i huset.

Hustrun har hunnit ut och varit i ladugården ett tag, mjölkningen pågår för fullt. Ungarna har kommit in och leker som vanligt i hela huset, så all städning är som bortsopad bara dagen efter. Suck och stön, rya lite med ungarna att de ska städa bort det de inte använder nu. Alla skyller på alla.

– Det var dom.

– Nej, det var dom.

Samma visa nästan jämnt, just nu orkar han inte ta konflikten, en lång dag i först ladugården och sedan ysteriet börjar göra kropp och tankar sega. Trots det så sätter han sig och plockar med bokföringen, det brukar kunna bli en del som ska bokföras och så vidare.

Av ystningen återstår det bara vändning av ostar och att mesen ska bli färdig. Med ungefär fyrtiofemminuters intervall behöver ångpannan en översyn och mesgrytan kontrolleras. Processövervakare kan han kalla sig nu. Under övervakningstiden ägnar han sig åt bokföringen igen. Det ginge väl an att hålla på med bokföring om det bara vore lite roligare uppgifter som skulle hanteras. I dag med posten kom det en sådan där omgång otrevliga brev igen.

– Avgifter, avgifter. Suckar han tungt. Medlemsavgifter i olika föreningar som det är viktigt att vara med i som getbonde. Labbavgifter för ost som testats så att de var ätliga ur hygienisk synpunkt. Men det som retar upp honom är den där årliga

avgiften till Miljö- och hälsoskyddskontoret. De ska ha en massa pengar för att han överhuvudtaget ska få hålla på med att slita livet ur sig i mejeri och ladugård. Visst kan det vara bra att man har ögonen på sig vad det gäller hygien i ysteriet och ladugården, men att behöva betala för att få ha äran att bli övervakad av myndighetsögon är rena vansinnet.

– Det räcker väl att jag betalar för alla ostprov som skickas till labbet. Det är dyrt nog, men det är ju i alla fall en tjänst som jag vill ha hjälp med. Men att dessutom behöva avlöna miljögubben med tusen kronor om året för att han kommer hit en enda gång!

– Vad har de egentligen för löner? Eller betalar jag andra kommunalgubbar också med avgiften? Muttrar han för sig själv och fortsätter.

– Har de en aning om vad det här blir per kilo ost, eller hur mycket ost jag måste sälja för att göda deras bukar. Bara deras avgift ger ju en krona kilot plus moms. Sedan tillkommer ju labbavgifterna, men det måste faktiskt tas prov på osten så det inte kommer ut någon farlig ost till kunden. Han som var här förra gången erkände ju till slut att han inte visste något om osttillverkning, ändå har han mage att börja diskutera förbjudna temperaturintervaller för livsmedel, som om jag inte visste det redan! Karl hade ju inte en aning om att osttillverkning måste ske i det ”farliga intervallet”, för att överhuvudtaget bli ost. Det är ju ett levande livsmedel.

Nästa gång skickar jag en motfaktura till kommunen, för konsultarvode.

Utbildning av en styck obildbar miljöinspektör skriver jag. Arvode, en timme à femhundra kronor plus moms. För och efterarbete utbildning, två timmar à femhundra kronor plus moms.

Då kanske de fattar att ska de ta betalt, så måste de åtminstone veta vad det är de ska kontrollera och villkoren för produktionen.

– Var ska jag få ihop pengar till den här räkningen då? Det är ju en hel ystning! Tre dagars mjölk som ska göda den där okunniga byråkraten.

– Nej ut igen till arbetet med att göda miljöinspektören.

Konstigt nog lyckas han skaka av sig det mesta av sin förtvivlan när han genom fönstret ser att hustrun har mjölkat färdigt. Mjölkmaskinerna står på gården mellan ladugård och mjölkrum. Hon vill att han ska bära in dem, sila mjölken och diska maskinen. Han vet det, så han går ut, tittar till ångpannan tar med sig mjölkmaskinerna in i mjölkrummet och silar mjölken, diskar maskinerna, spolar golvet och skrapar av det.

Hustrun tittar in, hon ska hämta vatten till hönorna. Han kan inte låta bli. Måste få ge henne en puss.

Det är så skönt detta, att få arbeta tillsammans, få se sin älskade i arbetet, dela det med varandra. Torparn tycker att hon är så vacker när hon går där arbetsklädd, overall och stövlar, snibb om håret. Hon ser så frisk och stark ut där hon bär en vattenhink, han älskar henne. Han vet att han är älskad. Ett ögonblick är livet bara trygghet och ljus. Han tar av sig överdragskläderna igen, går till mesgrytan och rör om mesen som enligt erfarenheten borde ha två timmar kvar innan den är färdig.

Grönmögelostarna vänds. Så kan han gå in igen. Redan är det tid att ordna kvällsmat. Familjen samlas runt matbordet, även lekkamraterna sitter med. Nu börjar helt plötsligt ungarna berätta vad som hänt under dagen. Torparn och hustrun samtalar om vad man läst och hört för nyheter i dag, miljö, religion, ekonomi, och övrig politik. Det blir lite av utbyte, tankar kring framtid och nutid. Ungarna passar in med en fråga då och då. De hör de vuxnas samtal samtidigt som de för sitt eget. Så skingras man från matbordet och går till sina olika aktiviteter. Torparn går ut till mejeriet för att övervaka slutskedet av meskokningen.

Han rör om i den ljusbruna massan i grytans botten, prövar med rörstaven hur hårt massan kokat in. Två skedar är den nu. Tre skedar ska mesen koka till för att bli lagom hård, eventuellt något mindre om det ska bli burkmese och något hårdare om det ska bli blockmese.

Tre skedar, det låter tokigt, men det är ju en praktisk regel. Massan har kokat så mycket att om man gör en liten hög mese med rörstaven uppe på den nu småputtrande mesen ska den första högen fortfarande synas ordentligt när den tredje precis lagts upp, det är att koka till tre skedar.

Under väntetiden vänder han grönmögelostarna igen, rör i mesen, provar, rör, provar och lyssnar på radion.

Äntligen är mesen klar. Tre små högar, tre skedar mese ligger där i brungröten. Ångan stängs av. Kylvattenslangen kopplas, bottenventilen öppnas och all ånga rusar genom slangen ut i friheten. Torparn går ut till pannrummet och fyller på vatten i pannan, stryper draget helt, in igen och av med överdragskläderna. Ångan har slutat vråla ut i rummet, utsuget drar ut dimman. Torparn slår på kylvattnet och tippar grytan i fyrtiofem graders vinkel. När kylvattnet börjar komma ut i ventilen upptill på grytan börjar han sakta fösa brungröten upp efter den lutande grytbotten. Hela tiden under kylningen måste mesen vara i lite rörelse för att det inte ska bildas för stora sockerkristaller i mesen, det känns som fin sand i mesen annars. Tjugo minuter senare är mesen kall. Vattnet stängs av och tappas ur manteln. Mesen paketeras i små plastburkar, tvåhundra gram i varje ungefär, det blir en del burkar det. Till slut står där en rad burkar. Nu kan han fylla mesgrytan med vatten för att underlätta disken av den. Grönmögelostarna får dagens sista vändning, klockan är tio på kvällen, en lång arbetsdag är slut. Han släcker lyset, går ut, på med överdragskläderna, ser till pannan en sista gång, den får inte koka torr. Nu ska det bli skönt att lägga sig, koppla av med en bok ett par minuter för att varva ner, småprata lite med hustrun, krypa ihop hos varandra känna värme, trygghet och trötthet. Somna in för att vakna igen till en ny dag.

VÅRBRUKET

Maskinparken behöver ses över. Det är trasigt lite här och där, det är det alltid. Harven måste ses över. Med hjälp av traktorn lyckas han bära fram harven till öppningen framför garaget. Svetsen och vinkelslipen dras ut för att kunna användas i det nödvändiga lagandet av harven.

– Den här harven borde ha skrotats för länge sedan, muttrar han för sig själv, fortsätter.

– Men har man inga pengar så har man inte. Då får man svetsa och lappa på gammalt skrot, som den här harven. För liten för traktorn är den också men, men, ...

Harven har spruckit sönder i själva ramen på flera ställen. Godset i ramen har helt enkelt mattats ut av alla ryck och stötar som den fått utstå genom åren.

Med vinkelslipen skär han isär harven kring de spruckna ställena, försöker att passa ihop de avskurna ändarna och fästa ihop dem igen med svetsen. För att ytterligare förstärka konstruktionen skär han till plattjärnbitar och lägger över själva skarven, svetsar omsorgsfullt fast dem.

När själva ramen är reparerad fortsätter han med översynen av harvspetsarna. Många är väldigt hårt slitna. Som tur är går det att vända på dem. Det fattas några spetsar, men de lyckas han få tag i på skrotade harvpinnar i skrotförrådet. Så i år behöver han inte köpa några nya spetsar.

Han är så inne i reparationerna av vårbruksredskapen att han tränger undan måstet.

– Jag måste ringa och höra hur krogarna och butikerna har det med ost, men jag gör det i morgon, tänker han.

Det tar emot att ringa till krogar och butiker för att sälja osten. Vad det är vet han inte. Det är väl bara så att han inte är någon försäljare.

När harven till slut är färdiglagad är det rätt så skönt att lyfta den åt sidan. Hela dagen tog det. Hoppas att den håller bättre i år än förra året.

Dagen därpå byter han olja i traktorn. Han ser efter hur bränslefiltren ser ut. De får duga till höskörden i alla fall, konstaterar han. Men så ändrar han sig, visserligen kostar de några kronor, men det kan kosta mer att bli stående med en traktor mitt uppe i vårbruket. Hustrun får i uppdrag att inhandla ett par nya filter, tänker han.

Smörja alla nipplar på traktorn kan han i alla fall göra. Efter att ha smort nipplarna så traktorns olika lager ska glida lätt lyfter han fram såmaskinen för lagning och översyn. Han börjar med att smörja alla rörliga delar, ser till så att såbillarna fjädrar på rätt sätt utan att hänga upp sig. Flera av billarna har kärvat ihop så de måste demonteras och bearbetas med rostlösare och stålborste innan de fungerar som de ska igen. Det är inte bra när en såbill hänger sig och inte går ner i jorden ordentligt för att lämna av sina frön intill den fuktiga såbottnen.

Även såmaskinen har sett sina bästa dagar och behöver en årlig kontroll av

belastade delar. Vissa utsatta ställen har mattats betänkligt. Svetsen och vinkelslipen tas fram igen. Förstärkningar svetsas fast, en del sprickor i gamla svetsar slipas rent och svetsas igen på nytt.

Ett par veckors väntan och förberedelser inför vårbruket har gått. Traktorn är servad, harven nödigt hopsvetsad, såmaskinen smord och genomgången. Plogtorna börjar lysa vita. Det är en sådan där förunderlig tidig vårkväll när björkarna börjar skifta i grönt. Söndagskväll, en kväll när torparn känner hur uppladdningen inför veckan som kommer börjar pocka på aktivitet.

Torparns är på kvällspromenad. Det är så fint att gå över gårderna, småprata lite om vallen som lyser grön med sina späda blad, att gå tillsammans, njuta av varandras sällskap, se skiftningarna i björkarnas ris, höra vårfåglarnas revirstrider, sparka på torna, se efter i plogfåroarna om det är väldigt blött, eller om det rentav är dags att sätta harven i jorden.

Det är lite tidigt än konstaterar de där de går. Men det är hög tid att få ut stallgödseln. Det är det värsta på hela vårbruket. Att för hand ösa ut ströbädden som vuxit i ladugården under vintern.

– Ska vi titta på rågen med, frågar han.

– Ja det gör vi svarar hon.

Han suckar till lite.

– Tänk om vi kan få eget rågmjöl i år, härligt att baka av.

– Ja det ska bli roligt.

Under samtal och tystnad går de vägen till rågåkern inne i skogen. Solen lyser ner genom träden, lågt längs med marken och markerar såmaskinsraderna av rågen. Övervintringen tycks ha gått bra, nu är det att hoppas på att rågen ska bestocka sig ordentligt för att ränna iväg i höjden, fyllas av ax, tunga kärnor som med sin samlade tyngd böjer axen när rågen mognar.

På återvägen stannar de flera gånger och fyller lungorna med vårdofter, njuter av de tidiga vitsipporna, doften av granskog i kanten av ett surdråg.

Där i kanten känns växlingen av den varma luften på hygget och det kyligare draget kring surdråget. En känsla som inte riktigt får plats i de sprängfyllda lungorna av lycka och förundran fyller dem där de står på vägen hand i hand och andas in vårluften gång på gång.

– Tänk att vi får ha det så här bra, suckar torparn av lycka.

– Ja, nu skulle man bara slippa vara i skolan på dagarna. Jag har inte tid med det svarar hon, och fortsätter.

– Det skulle vara lagom att vara i skolan från första oktober till första april, sedan har man inte tid med skolan för allt man vill och måste göra under sommarhalvåret.

– Nej, det är så mycket som ska göras nu så det är svårt att hinna njuta av allt det sköna, men nu vill jag ha tid att krama dig och kyssa dig säger han och slår armarna om henne och ger henne en kyss.

De står där mitt i våren, mitt på den lilla skogsvägen mellan åkern och hemmet, i mitten av sin levnad. De njuter av varandras värme, beröring, blickar. Tillsammans

njuter de av att vara, och det är en förunderlig vårkväll.

Frukosten är avklarad, nyheterna med dagens väderprognos är just avslutad. Det ska bli regn sägs det, men än så länge är det uppehåll även om det är mulet. I dag ska den stora utgödslingen ta sin början. Torparn drar på sig blåblusen, sätter på sig kepsen från lantmannaföreningen, kliver i stövlarna och är så redo för ett av de tyngsta och träligaste arbetena på gården. Att för hand ösa ut ströbädden som växt i lösdriften under vintern.

Han börjar med att ta traktorn till grannen för att låna gödselspridaren. Det blir lite tal om väder, vårbruk och sysslor i allmänhet och gödselkörning i synnerhet. Gödselspridaren kopplas till traktorn och fettsprutan tas fram för att spruta in fett i smörjkopporna, så bär det iväg hem igen. Torparn backar kärran intill gödselluckan, går in i ladugården och föser över getterna i den halva av lösdriften de står i vid väntan på mjölkning. Så öppnar han gödselluckan och greppar grepen och börjar metodiskt skala av ströbädden det översta lagret halm och gödsel. En sak är bra med utgödsling tänker han. Man hinner tänka mycket under tiden som man skickar ut grep för grep med gödselbädd. Av erfarenhet vet han att han har fyra fem dagars arbete med att gödsla ut hela ströbädden, men sedan börjar det roliga vårbruket, harvning, sådden och väntan på uppkomst. Tankarna går fram och tillbaka. Ibland beräknar och funderar han på hur många lass det kan tänkas bli, hur lång tid det tar att lassa ut och köra iväg med ett lass. Ibland är han inne i en het diskussion i tanken med politiker om ekonomi, jordbrukspolitik, energidito, om nedrustningen av den solidariska hälso- och sjukvården, invandrar och flyktingpolitik. En tanke här och en tanke där.

– Att man inte kan fånga in och hålla dem kvar, utveckla dem vidare och förmedla dem tänker han. Till slut är ett lass gödsel lastat och torparn har blivit varm. Doften av öppnad djupströbädd har börjat bita sig fast i näsborrarna. Det är skönt att komma ut i friska luften och sätta sig i traktorn för att köra ut lasset på åkern. Motorn bullrar igång och det bär iväg. Genom den dörrlösa dörren i traktorhytten kommer svalkande luft fylld av vår och syre. Väl på åkern ställer han in utmatningen av gödseln på en lagom giva, lägger i växeln, höga trean brukar vara lagom, drar i kraftaxelspaken så spridaren längst bak på gödselkärran snurrar igång. Han släpper kopplingen och drar på motorvarvet till pto-varv.

Gödseln börjar flyga genom luften, isärsprättad av de roterande vingarna. I en cirka fyra meter bred sträng faller gödseln ner som en brun matta på de vitnande plogfårorna. När vagnen är tom återvänder torparn hem igen för att lasta nästa lass. Ett bärande, kastande, brytande, svettande och stinkande arbete har börjat det efterlängtrade vårbruket.

I fyra dagar håller han på, det blir mer bärande ju längre in i ladugården han kommer. Det är underbart att på kvällen efter kvällsmjölknigen gå fram till huset, plocka av sig stövlar, blåskjorta, byxor och bomullskjorta hänga upp dem på en spik intill ytterdörren och så kliva in i huset och gå raka vägen till badrummet. Hur underbart är det inte att duscha av sig svett och skitlukt, tvåla in hår, skägg och

kropp med tvål och schampo, duscha sig ren, snyta ur lukten ur näsan, till slut torka sig och dra på nya kläder.

Vid kvällsmaten avhandlas dagens händelser. Liksom andra dagar har barnen kommit hem på eftermiddagen, lekt en stund, fikat och nu sitter hela familjen samlad.

När halva ströbädden är utgödslad blir det en dags uppehåll för osttillverkning. En härlig solig vårdag i början av maj. Det är nästan synd att stå i mejeriet en sådan dag, men mjölken måste tas om hand. Samtidigt är det skönt med en dag som inte är lika tung fysiskt som utgödslingen.

Till slut är gödseln ute på åkrarna. Under frukosten talar de om vårbruket.

– I dag ska jag börja harva säger torparn och känner en lyckokänsla när han tänker på skakningarna över plogtillorna som jämnas till, jorddamm som virvlar och dieseldoft, varm traktor.

– Jag vill bli med säger grabben. Han längtar efter att själv få köra, vara stor och köra traktor. Än ett par år får han bara åka med.

– Köper du hem lite mer diesel och hydraulolja i dag, frågar torparn sin hustru.

– Ja, jag ska försöka hinna till stan efter skolan.

– Var ska jag vara då. Jag vill inte vara själv när Björn är med pappa säger flickan.

– Jag kommer hem en stund när du kommer från skolan, du kan bli med du med.

– Skynda er nu, bussen kommer snart. Ungarna klär på sig, går ut till brevlådan för att vänta på bussen. Hustrun tar bilen till sin skola. Torparn sväljer sista kaffeslurken. Han drar på sig kängorna, går ut och ger traktorn en omgång med smörjsprutan, kontrollerar oljor och vatten. Harven kopplas till traktorn och med glädje brummar torparn iväg till den åker som ska sås med korn och insådd av vall. Mitt i glädjen vet han också att i kväll så är han nöjd på att skumpa omkring på åkern med harven. Men nu är nu, tänker han och njuter av livet där harven lämnar det första spåret efter sig på plogtillorna.

Första harvningen är värst, skump, hopp, ryck, upp och ner hela tiden. Hela tiden köra så fort som man klarar av att hålla sig kvar i traktorn utan att skakas sönder. Se till att köra ända ut till kanten på åkern. Längst ut på dikeskanten gäller det att traktorn lyder rattutslaget och går dit man vill. Varv på varv snurrar torparn runt på åkern, bit för bit bearbetas åkern och nästa varv blir lite lugnare vad det gäller hoppa och skutta. En högre växel går att lägga i. Hastigheten ökar lite och skuttandet med harven bakefter i strävan att jämna till jorden fortsätter. Det känns fint att se hur harven jämnar ut håligheter och små pucklar i jorden. Runt, runt, varv på varv går det, till slut måste torparn ta en paus för att jorden ska få skina av lite innan slutharvningen och sådd.

Ur kankenryggsäcken tar han fram kaffetermosen och smörgåspaketet, kliver ur traktorn som nu får stå tyst och vila en stund. Han sätter sig tillrätta vid dikeskanten.

Kvittrande fåglar, ljum vårvind från sydväst, solsken, han njuter av rasten. Tänker att så här skulle fler få ha det, kanske det skulle se bättre ut i världen om

fler fick uppleva och ta del av livets skapande kretslopp så här rent fysiskt.
– Nehej, det kanske är dags att dra igång igen, säger torparn högt för sig själv. Sträcker på sig och packar ner termoserna och koppen i ryggsäcken, går fram till en buske och lättar på trycket i urinblåsan. Han äntrar traktorn igen, drar igång motorn, hissar harven och åker till nästa skifte som ska harvas.

Vid middagstid tittar han på klockan för att se efter hur länge han kan hålla på att harva innan han måste hem och passa skolbussen. Det verkar som han skulle hinna med att harva även denna åker en gång till. SkumpanDET fortsätter, motorn mullrar, harven hoppar och skramlar efter traktorn. Torparn börjar känna sig lite seg i kropp och huvud. Värmen och jorddammet virvlar omkring, in i den ena trasiga rutan ut genom den andra. Varm, omskakad, törstig, dammig både inombords och utombords hissar han till slut harven för att åka hem och få lite mat i sig och ta hand om ungarna som är på ingående.

När han kliver av traktorn känner han att det inte går att räta på ryggen helt. Framåtlutad i fyrtiofemgraders vinkel går han mot brevlådan, hämtar posten och går till huset, drar av sig blåblusen och kängorna på verandan. Fötterna blir glada åt luften, över att slippa vara instängda i kängor. Han kliver in med de kängbefriade fötterna och lägger posten på köksbordet. Till lunch steker han sig lite potatis, ett ägg och en bit hemrökt sidfläsk. Under tiden som han pysslat med maten har ryggen gradvis rätat upp sig, så nu har han fått tillbaka rörligheten i ryggen igen.

Under måltiden, som socialstyrelsen säkert inte skulle godkänna, går han igenom posten och avslutar det hela med att värma resten av kaffet i termoserna. Han har satt på kaffebyggaren för en ny omgång, smörgåsar till matsäcken görs iordning, en flaska mjölk och ett par smörgåsar. Radion tuggar nyheterna för fullt, lite förstrött lyssnar han på dem under det han njuter av en kopp kaffe till. Skolbussen kommer på vägen, stannar vid grinden och släpper av Björn, han kommer från skolan och rusar in med ett hej, slänger väskan på hallgolvet och är på väg ut igen innan torparn får hejd på honom.

– Byt kläder så ska vi harva och så, ropar han för att få hejd på pojken.

– Vad ska jag ha då? De här kläderna duger väl?

– Du ska ha ett par skrotbyxor och inte skolkläder.

– Jag vet inte var det finns några!

– Titta i dina skåp så hittar du. Skynda dig om du ska med.

Med ett oroligt sinne att bli efter rusar pojken upp till sitt rum och letar lite planlöst. Till slut hittar han ett par andra byxor och en annan tröja.

Så är de på väg till sista harvningen, men först ska det plockas lite sten. Det är inte så många men de ska bort, så inte tröskan får dem i skärbordet till hösten. De går omkring på åkern och letar reda på stenarna, bär dem till åkerkanten och kastar dem över diket. Så harvar de över åkern en sista gång och drar vidare till nästa åker, stensplockning och harvning. Pojken har hunnit bli trött av att hjälpa till med stensplockningen och skumpanDET under harvningen. Det monotona motorbullret och värmen gör det svårt för honom att hålla sig vaken där han sitter

på faderns ena knä. Ibland är huvudet så tungt så tungt. Hakan bara ramlar ner mot bröstet, ögonlocken bara stängs. Så rycker han till, han får inte somna, måste ju hjälpa till att harva färdigt.

Harvningen blir klar till slut. De åker hemåt, där möts de av en förorättad flicka. Visst ja tänker torparn jag glömde ju av att titta vad klockan var. När traktorn är parkerad tar torparn upp sin flicka i famnen, kramar om henne och ber om förlåtelse för att han inte passade tiden ordentligt. Han frågar hur hon haft det i skolan och vad hon gjort den stund hon var själv hemma.

Hon tinar upp en aning och berättar om skoldagen och att hon läst i sin bok under väntetiden hemma. Jodå hon kunde förlåta honom ändå, ”för det är så obekvämt att åka traktor”

De går in och fikar tillsammans. Efter fikat är det äntligen dags för sådd. Harven ställs åt sidan och såmaskinen kopplas till traktorn istället. Utsädet töms i sålådadan, maskinen ställs in så rätt mängd utsäde kommer ner i jorden. Nu är allt redo för det heliga sakramentet sådd. Den som tror att det är att häda att kalla vanlig sådd av korn för sakrament har måhända en erfarenhet för lite. Kärnan ger sitt liv för att fler kärnor ska kunna födas och växa, för att i sin tur ge sitt liv för att ge annat liv, liv. Med en orostanke om att allt måtte gå bra äntrar torparn traktorn, startar, hissar såmaskinen och kör försiktigt iväg till åkern. Väl ute på åkern tänker han.

– Ta det lugnt nu. Hetsa inte, då går det bara sönder.

Sådden börjar, först fyra varv runt kanten på åkern, sedan fortsätter han med rutan som blir inuti gärdet, lugnt och försiktigt kör han. Hela tiden tänker han på att försöka köra med rätt överlappning i såmaskinsdragen och absolut inte låta traktorn gå en millimeter bakåt med såmaskinen i arbetsläge vid vändningarna. Han vill inte riskera att täppa till såbillarna i onödan eller kröka någon av dem. Under tankeomsorgen över sådden, kommer också tankarna på den underbara förvandling som kommer att ske med kornen som myllas ner i jorden, de kommer att känna fukten från den omkringliggande jorden och när fukten trängt in i dem sänder de ut grodden, grodden som är början på den nya plantan som ska ge frukt. Kornet slår rot och tar upp näring, skjuter upp en violettgrön brodd ovan jord om ett par veckor. Växer till sig, mörknar i grönt och skjuter ax. Kornen i axen matas fulla med näring. Axen böjs av kornens tyngd, säden gulnar, vitnar till skörd.

Han fylls av en vörndnad inför det som händer när det heliga livet får arbeta som det är tänkt. På nytt fylls han av glädje över att få vara med och ge livet en möjlighet att leva vidare.

Sådden pågår, säden i sålådadan minskar. Torparn får gå ur traktorn och fylla på mer utsäde. När första åkern är färdigsådd åker han vidare till nästa. Det skymmer på där han sitter och sår. Lyset på traktorn blir det tvunget att ha till hjälp för synen. Det mörknar allt mer, risken för ett misstag ökar vaksamheten mot trötthet och önskan att bli färdig. När sista åkern är sådd och torparn vänder hemåt igen är det natt. Väl hemma går han in och tar fram mjölk och bröd, sätter sig vid bordet och äter, är bara lycklig över att sådden är gjord. Nu känns det hur stel han är av alla

felaktiga sittställningar på traktorn den sista tiden. Vältningen av sådden får bli i morgon bestämmer han när han går till badrummet för att tvätta av sig jord och damm.

Väl i sängen sträcker han ut sig och suckar av välbehag. Hustrun vaknar till och undrar hur det gått.

– Jo, allt är sått.

– Vad skönt.

– Ja

– Kom och ligg bakom mig

– Ja det vill jag. Svarar han och ger henne en puss på kinden, lägger armen om henne.

De kryper ihop hos varandra, tryggt kan de somna in.

Dagen efter sådden blir lite lugnare, vackervädret håller i sig så vältringen av de sådda åkrarna går bra att göra. När det är färdigt är det bara att börja göra rent alla vårbruksmaskiner, smörja in dem för att de ska vara iordning något så när till nästa gång.

Vårbruket är över för den här gången. Nu är det bara att vänta och hoppas på en bra uppkomst och etablering av grödorna.

Högtrycket håller i sig. Nu skulle det inte skada med en rotblöta tycker torparns där de går en kväll och spanar efter brodden. De petar i den torra jorden, letar efter tecken på att sädeskornen skulle ha börjat gro. Ett par korn petar de fram, grodden har börjat titta fram. Fukten från marken lockar kornen till grodd i alla fall, men frågan är vad som händer om inte regnet kommer snart?

De går vidare i majkvällen, ser på vallen, som ser ut att ha stannat i växten de senaste dagarna. Gräset går in i en beredskap mot uttorkning, det gäller att spara, att använda näringen på effektivast möjliga sätt, gräset avvaktar vidare tillväxt. Men vårens och försommarens alla fåglar spar inte på energin efter vad det låter. Det sjunger och kvittrar överallt, svalorna har kommit, de svischar fram och tillbaka i en livsglädjeberusning över att vara tillbaka igen.

Där de går samtalar de två vuxna om hur det var förr i tiden när det blev torrår. Barnen lyssnar och lägger på minnet, samtidigt som de kivas om en liljekonvalj som slagit ut. Den vill de båda sätta i vas på köksbordet. Det har varit tussilago, blåsippor och vitsippor i vas på bordet en tid. Nu är det dags för liljekonvaljen tycker barnen. Det gäller att få vara den som blir först med den nya blomman som en liten tid kommer att pryda köksbordet. Så går våren in i försommaren, livet exploderar på nytt varje dag.

HÖSKÖRD

Skolan lider mot slutet av terminen inför det efterlängtade sommarlovet. Solen låter sina strålar smeka jorden och dess grönska. Barnen börjar längta ännu intensivare efter sommarlovet. De har inte tid med skolan just nu. Det är så mycket som de måste utforska och göra ute i hagar och backar, i lador och kojor. Så det är väl inte så konstigt att skolan känns som ett nödvändigt ont enligt en del. Mitt i alltihop måste han ta sig samman och ringa till butiker och krogar om ostbehovet. En ystardag kommer han äntligen till skott. Varför ska det vara så gruvsamt att våga ringa för att höra om de vill ha mer ost. Det värsta som kan hända är att de säger: Det finns ost kvar så vi väntar lite till med att beställa mer.

Ändå är det så svårt att våga komma sig för. Någon försäljare är han som sagt var inte. Två av de fyra krogarna han brukar leverera till vill i alla fall ha mer ost. De andra två har ost ett par veckor till. Butikerna behöver också lite påfyllning.

Efteråt känns det skönt och roligt att gå ut till lagret, plocka fram de finaste ostarna för tillfället, göra dem iordning, paketera dem i olika paket, skicka iväg dem med postens företagspaket. Dagen efter det att ostarna sänts iväg skickar han fakturorna.

Det är roligt att vänta in några kronor. Det värsta är att de redan är in-tecknade flera gånger om redan. En stor ränta och amortering förfaller till betalning sista juni. Så här års är det alltid ebb i kassan. Mycket utgifter som utsäde, foder, drivmedel, avgifter ska betalas. Inkomsterna har inte börjat flyta in ordentligt än. Hela ekonomin för familjen och gården är ansträngd till det yttersta så här års. Det får inte hända något stort fel på maskinerna eller överhuvud taget. Många gånger frågar sig torparns hur länge de ska behöva leva så här med en ekonomi som är mer än överansträngd. Det vore skönt att åtminstone ha en reserv så man kunde gå till tandläkaren utan att vara livrädd om man ska kunna gå därifrån oskyldig.

Torparn förbereder höskörden mellan ystningsdagarna och alla studiebesöken. Ett till två studiebesök i veckan kräver sin tid och omsorg. Det är stimulerande med besöken. Särskilt barngrupperna, de är så öppna, nyfikna och rättframma. Men som sagt, det tar sin tid att plocka i ordning ostbrickor, ställa upp osttillverkningsutrustning så den syns genom fönstret mellan ystlokalen och mjölkrummet. Tiden att förbereda höskörden är inte lång. Traktorn ska ha sin översyn med rengöring och smörjning. En gammal slätterkross ska lagas upp. Den är egentligen slut som maskin den med, men torparn är optimist och hoppas att lite svetsning och smörjning ska göra slätterkrossen funktionsduglig igen. Hötorken ska städas på allt gammalt boss och hösmul.

Tiden rullar iväg under dagar som fylls med mjölkning, ost, studiebesök, reparationer och städning. Hödammet yr på skullen när torparn och hustrun sopar och skyfflar gammalt höboss som samlats under ribbgolvet. Sektion efter sektion av torkgolvet görs rent, så luften från torkfläkten ska kunna få fritt spelrum att torka

årets höskörd som snart ska läggas in.

Kvällen börjar bli sen, värmen under dagen har gått över till en drägligare arbetstemperatur. Sista sektionen på golvet är kvar att göra ren. De hjälps åt att fälla ner ribbgolvet från den näst sista sektionen på golvet och så tar de i för att få upp den sista. Ribbgolvet är fäst i den ände där huvudkanalen för torkluften är och löst i den andra. De tar i och hissar upp golvet, pallar under så de ska komma åt att sopa och skrapa rent även här. Höbosset slängs ner i ladan intill skullen. Där har hönorna kalas just nu, massor av små gräsfrön och torkade bladdelar att äta på. Dammet har virvlat kring torparns så länge nu att det har krupit in under kläderna, täckt ansikte, hår och händer. Hödamm och boss som fastnar på en svettig hud gör en rätt så grå och lortig, till och med i munnen känner de hösmak.

– Skönt att snart vara klar säger hon.

– Mmm svarar han.

– När ska du börja slå?

– Får se vad de säger på femdygnaren i kväll. Låter det som hittills börjar jag väl i morgon.

– Skolavslutningen då, ska du inte med?

– Jo, jag får väl göra en paus, förresten när börjar den?

– Klockan sex.

– Då får man väl lov att vara lite tidig i lagårn. Om jag börjar slå, hinner du ta ladugården då.? Eller har du annat?

– Egentligen har jag väl annat men det kan väl gå att mjölka om det är så.

– Du är snäll du. Svarar han och ger henne en kram och försöker ge henne en kyss. Hon drar sig undan, vill inte bli kysst just nu.

– Tycker inte om att kyssas när vi är svettiga.

– Jag vet, men jag kan inte låta bli dig.

– Min vän.

– Jag älskar dig. Jag är alldeles galen i dig.

– Och jag i dig.

– Bäst att göra det här färdigt.

– Ja nu är det snart slut.

Ett par minuter senare är de klara och klättrar ner från skullen.

Försommarkvällen börjar skymma och en sval luftström träffar dem i ansiktet och svalkar av dem ett ögonblick. Det är sent så de går in för kvällen och sköljer av sig dammet och svetten.

Precis som de är på väg i säng lyssnar de på det sista kvällsekot med väderleksrapporten. Som alltid vid väderrapportlyssnandet blir det alldeles tyst, koncentrerat lyssnar de bägge två för att inte missa något.

– Egentligen skulle jag ut och börja slå nu, säger torparn när rapporten är över.

– Du hinner nog ändå. Svarar hon.

– Ja det gör jag väl. Skulle jag börja köra nu så ser jag väl inte stenarna och så kör jag bara sönder. Det är bättre att köra sönder på dagen i stället. Jag vill hellre krypa

ner och ligga bredvid dig, väldigt nära.

– Kom, jag vill också ligga nära dig.

De kryper ihop och småpratar om dagens händelser och om skolavslutningen i morgon. Det är så skönt att ligga nära, känna värmen från den andre, låta den hand som är fri smeka över sin vän. Den andra bara kramar om.

Morgonen kommer åter med en vackerväderhimmel, fåglar sjunger och vinden drar i gardinerna i det öppna fönstret.

Torparn har varit på väg att vakna ett par gånger men det är så skönt att veta att än är det inte riktigt dags. Under natten har de krupit ifrån varandra för att ligga bekvämare. Nu kryper torparn in till sin vän lägger armen om henne. Hon vaknar till och lägger sin arm om honom. Så somnar de in igen och sover tills klockan ringer och talar om att det är dags att gå upp snart. De slår av klockan och lägger sig tillrätta igen. Så kommer nästa signal och torparn vet att han måste upp.

– Jag vill inte gå upp, protesterar han. Jag vill sova kvar hos dig.

– Mmm, svarar hon.

Han rör sig, reser sig på armbågen och ger henne en kyss, säger, jag vill inte gå upp. Så går han upp och ut till morgonmjölkningen. När han kommer in igen är hustrun och barnen på väg ut för att gå till terminens sista lektioner. I kväll blir den stora skolavslutningsfesten.

Efter frukosten startar torparn den rosa traktorn, backar intill slätterkrossen och kopplar på den, sätter sig i traktorn och provstartar krossen för att se att den fungerar, det gör den. Han stannar hela ekipaget går ut och ger alla smörjnipplar en extra omgång fett, håller en sträng med spillolja över kniven till smorning. Traktorn äntras, färden ut till vallarna startar.

Var ska jag börja funderar han under tiden han åker iväg. Jag börjar nog här hemma. Han kör in på vallen där timotejen precis har börjat titta ur holken, fäller ut slätterkrossen i arbetsläge. Så drar han försiktigt i kraftaxelspaken för att få igång slättermaskinen. Den surrar igång med sitt jämna slammer från knivarna och haspeln. Han höjer varvtalet till arbetsvarv och så börjar det rulla framåt. Mycket spänt spanar han ner i gräset framför slätterkrossen. Det kan ligga ett rådjurskid där och så kul är det inte att köra ihjäl ett sådant. Även stenar som sticker upp är han på sin vakt mot, de kan slå sönder maskinen. Första varvet är snart tillända och han får flytta in traktorn i den nyslagna ”gatan”. Varv fogas till varv, gräset samlas i strängar på backen, än så länge har allt gått bra. Men torparn vågar inte slappna av en sekund. Det är lätt gjort att göra ett misstag så att något går sönder. Han vet på ett ungefär var någon jordfast sten ligger och han lyckas med konststycket att hitta den innan slätterkniven kör rakt in i den.

När ett gärde är färdigt pustar han ut och tar en liten fikapaus, så åker han vidare till nästa vall. Värmen stiger, det blir en varm dag precis som förutsagt. Doften av nyslaget gräs, sol och några enstaka vindpustar blandas till en dövände essens som det gäller att både njuta av och vara på sin vakt emot så man inte släpper på

uppmärksamheten. Solen går sin bana över himlavalvet. Torparn har suttit på traktorn åtskilliga timmar nu. Den första timmens tjuvning av slåtterarbetet har förbytts i en önskan att snart vara färdig. I vilket fall som helst är det dags att åka hemåt för att göra sig i ordning för skolavslutningsfesten.

Hemma på gården håller hustrun just på att fösa ut getterna efter mjölkningen. Gamla ”krakben” har ingen större lust att gå ifrån matte ut i hagen, hon vill hellre stå och bli kliad under hakan. Geten njuter av kvinnans smek och kel, lyssnar till sången som matte gnolar på. Men det drar ihop sig till ett på återseende. De andra getterna är redan på väg uppför slänten på andra sidan ån, när gammelgeten till slut blir inföst i hagen och grinden stängd. Med getens typiska bråkande travar hon efter de andra, som stannar upp ett ögonblick innan de fortsätter på stigen likt en rad pärlor på ett snöre.

Torparn kommer hembrummande på traktorn, slår av motorn och kliver stelt ut ur hytten. Står där krokig och stel efter en dag på traktorsitsen. Hustrun kommer fram och så går de in för att tvätta av sig och ordna sig inför kvällens festligheter. När kaffekorgen är packad och alla ombytta åker man iväg till skolan. Där är redan fullt med bilar och människor. Torparns brukar alltid komma bland de sista till olika samlingar, det bara är så.

Ute på skolgårdens gräsmatta är ett väldigt hästskobord formerat för att ge alla festdeltagarna plats. Solen skiner, vinden drar genom björkarnas lövkronor. Svalor dyker runtomkring. Det är verkligen sommar.

Folket letar upp platser intill bekanta och släktingar. Många har mormor och morfar, farmor och farfar med sig. Detta är årets fest i byns skola. Nu ska det bli program av eleverna, lekar och avtackning av avgångsklassen, spex och allvar, kaffe saft och tårta.

Musikskolans elever börjar med att visa sina färdigheter i hanterandet av instrument. Fioler, trumpet, blockflöjter, cello trakteras med nervös koncentration. Vad ska kompisarna säga? Klarar jag att spela rent? De unga musikerna är spända. Nicke som spelat kornett ett läsår fryser av nervositet. Läpparna blir torra, kornetten är kall, det fungerar helt enkelt inte, trots att han försöker en gång till, en gång till, en gång till. Alla skrattar åt mig, känner Nicke. Musikläraren försöker att stötta honom och lugna honom. Men de stora tonåringarna skrattar tanklöst åt misslyckandet. De vuxna lider med den lille killen som är modig nog att försöka ytterligare en gång. Nu bär det till slut. Tonerna flödar ut mjukt och följsamt. Musikläraren ackompanjerar på pianot. De stora tonåringarna fnissar bara lite nu. Så kommer den svåra passagen Nicke får syn på en flinande tonårstjej och den lilla bråkdelen av en sekund som han ser henne räcker för att han ska tappa koncentrationen. Det hela låter bara falskt och fel igen. Genast börjar tonårgänget skratta. De vuxna lider med killen som nu ger upp. Med applåder skulle de vilja trösta honom. Läraren lägger armen om honom och viskar.

– Jag vet att du kan, du är bra.

Men det hjälper inte nu, nu vill Nicke härifrån. Med tårar i ögonen rusar han in. Frossan av nervositet och misslyckande skakar honom. Mamma möter upp och tar honom i sin famn. Nicke är förtvivlad, han vill inte vara med längre, hem vill han. Bäste kompisn kommer och säger till Nicke.

– Du Nicke, vad modig du är.

– Varför frågar Nicke.

– Jamen, du vågade försöka fast det blev fel och alla de där stora tjejerna och killarna bara skrattade.

Nicke har inget svar på den kommentaren. Men det känns bättre nu när kompisn visat att han också står på Nickes sida.

Festen går vidare med spektaklande av avgångsklassens bravader under året. Lärarna får sin sedvanliga gissling när eleverna spelar upp deras personligheter. Tårtätandet tar vid och det hela avslutas med kramkalas mellan avgångsklassen och lärarna. Till sist sjungs Idas sommarvisa som efterträtt Den ljuva sommartid. Så är festen över och sommarlovet har börjat.

Det är bara ett par små åkrar kvar att slå den andra dagen i höskörden. De blir avmejade sin vajande gräsväxt, alla vallarna ligger där med gräset avkapat ett par centimeter ovanför jorden, sträng efter sträng av kullslaget gräs ligger och börjar torka. Vissna i solens hetta.

Doften är bedövande mitt ute på det solvarma nyslagna gårdet, där torparn just pustar ut och är glad över att grejorna hållit så här långt och att inget rådjurskid behövde sätta livet till den här gången. Allt kött är hö tänker han och kommer ihåg förra året. Utefter en kant mot skogen låg ett kid som inte var tillräckligt stort för att våga fly för den bullrande slätterkrossen. Torparn hade bara hört ett extra slammer som om en grov gren eller tuss med gräs gick genom valsarna på krossen, men av någon anledning tittade han bakåt och såg hur något brunt flög ut ur krossen och försökte springa sin väg. Det var ett kid som hade blivit av med alla fyra benen i ett hugg men av någon anledning inte mosats till köttfärs i valsarna. Han hade stannat traktorn och rusat ut för att få tag i kidet och göra slut på det. När han sedan tittade på det döda lilla kidet som han slängt ut i skogsbrynet fylldes han av sorg. Det gamla bibelordet ”allt kött är hö” hade kommit för honom. Därför kommer han ihåg ordet den här gången med vemod över fjolårskidet som dog av hans arbete med hö. Men tacksamheten över att i år ha sluppit vara med om att ta rätt på ett massakrerat rådjurskid ger honom lite glädje i vemodet han känner när han faller ihop slätterkrossen i transportläge för vidare transport till grannen. Där blir det lite tal om läget för tillfället. Grannen tar slätterkrossen och torparn kopplar hövändaren till sin traktor. De gör upp om att torparn ska vända höet på grannens vallar också för att slippa alltför mycket växlande med maskiner mellan traktorerna. Det är bråttom så man åker åt var sitt håll. Torparn börjar med att vända höet på den först slagna vällen. Så försiktigt som möjligt försöker han vända gräset så det ska kunna torka till lagom vattenhalt för att köras in på skulltorken. Hög växel och lågt varvtal så inte rotorvändarens fingrar piskar sönder gräset. Det

gäller att få med även klöverns blad in på skullen och ner i djurens magar, det är i bladen näringen sitter.

Ett par timmar senare är första vändningen klar och getterna vill bli mjölkade. En stunds vila och lite fika får det lov att hinnas med innan mjölkningen tar vid. Barnen har njutit av första sommarlovsdagen och gör så fortfarande. Tänk att få leka hela dagen i sin koja utan att behöva ha varit iväg till skolan först. Men hustrun hon har fått arbeta i skolan i dag med materialbeställningar och översyn av institutionen, det vill säga textilslöjdsalen. Men nu är det fredagskväll i alla fall. Lördag och söndag är hon ledig sedan följer en veckas utvärdering, planering och vidareutbildning innan hon är ledig för sommaren.

Hon undrar hur det gått med höet idag. Han svarar att det har gått förvånansvärt bra och om torkvädret håller i sig så kan man börja köra in lördagskväll eller söndag förmiddag. Så efter mjölkningen är det dags att börja montera ihop hökanonen och få den att fungera. Hövagnen ska smörjas.

Getterna är varma även de. De flämtar i värmen och orkar nästan inte bräka så där uppfordrande som de brukar. Även de har överraskats av den plötsliga hetten. Det blir varmt, hett i ladugården under mjölkningen och i mjölkkrummet där eftermiddagssolen ligger på genom fönstret, tak och väggar. Svetten rinner av torparn efter mjölkningen. Getterna längtar ut till skuggan under aspdungen i hagens högsta del.

Arbetet med transport och montering av hökanonen tar hela kvällen i anspråk och mycket svett har runnit innan allt är klart för provkörning av kanonen. Givetvis så går den baklänges så torparn får lov att koppla om ett par trådar i elhandsken. Men så fungerar den som den ska till slut. Framåt sena kvällen är det riktigt behagligt att vara ute, särskilt när en stilla vind drar fram en stund. Lite svalka ger den.

Torparns duschar av sig svett och smuts, lägger sig för att sova. Nu när det är sommar orkar de inte ha nattkläder på sig. Nu är det naturens dräkt som gäller under natten. Det är rätt så skönt att lägga sig i sängen som man är och bara sträcka ut sig för att vila. De läser en stund innan de somnar.

Lördagen kommer med en strålande sol som gårdagen. Efter mjölkning, frukost och lite välbehövlig lördagsslöande en stund är det dags att börja vända hö igen. Torparn åker iväg och sitter på traktorn i värmen. En del sommargäster ligger redan i solen för att bli bruna. De orkar knappt röra sig. Torparn funderar på om de som ligger där tycker att han stör sommarfriden mycket med sitt hövändande. Nåja någon måste ordna med vinterförråden och det är ju torparns och bondens lott att samla in vinterförråden till hela befolkningen. De får känna sig hur störda de vill. Vill sommargästerna ha mat i vinter får de finna sig i att bli störda av torparns och bondens slit på traktor och åker.

Under arbetet med hövändningen funderar han vidare på hur medvetenheten om matens ursprung och respekten för ursprunget till stora delar har försvunnit ur stadsbefolkningens begreppsfär. Tyvärr också ur allt för många politikerns förstånd.

Tankar flyger fram och tillbaka likt traktorns framfart fram och tillbaka över åkern. Efter avslutad hövändning kliver torparn ur och känner på höet om det har mycket fukt kvar. Som han trodde är det bara att åka iväg och byta till strängläggaren och börja stänga upp höet. Men först vänder han de åkrar som grannen slagit. När han kommer till grannen så har denne slagit färdigt och tar över resten av vändningen. Torparn strängar upp höet i långa korvar på åkrarna, det är lurigt så man inte får för skarpa krökar på strängarna i hörnen. Självlastarvagnen ska ju kunna köras och få med sig hela strängen. Det hoppar och skramlar. Ett nytt återkommande ljud börjar höras.

– Vad är det? Börjar torparn undra. Vssss och så ett uppehåll Vsss och så ett uppehåll Vsss. Så håller det på ett tag. Tillslut går det upp för honom vad det är, för traktorn börjar luta åt höger sida fast det är plan åker. Punktering.

– Punktering, nu! Nej inte nu, suckar han uppgivet. Inte nu! Mitt i höskörden, inga pengar, bara det går att laga. Skit!!

Han stannar traktorn slår ifrån kraftuttaget så strängläggaren slutar snurra runt, slår ifrån motorn.

Vsssssss, låter det från det högra däck, annars är det bara fåglarna som hörs. Sommargästerna får lite lugn och ro.

Han går ur traktorn, ställer sig och tittar på det stora traktorbakdäcket som sakta sjunker ihop, så är då däck platt, tomt på luft, trasigt.

Torparn känner sig också tom. Varifrån ska jag ta pengar till ett nytt däck om det inte går att reparera? Tänker han.

Han tar sig samman, traskar hemåt för att hämta domkraft, bil och en lånad bilkärra. Han ber hustrun att ringa och höra efter om det går att få ett däck lagat mitt på en lördag på gummiverkstaden.

Tillbaka till den trasiga traktorn börjar han lyfta traktorn med domkraften och palla under plankbitar för att kunna ta om taget med domkraften. När väl hjulet hänger i luften börjar han lossa hjulmuttrarna och ta bort hjulet från hjulnavet. Nu gäller det att inte tappa balansen på det lösa traktorhjulet, utan rulla det fram till och tippa det över bilkärnan. Efter en del trixande ligger hjulet på plats, ett spännband spänns över för att hålla hjulet kvar på kärnan. Sommargästerna passar på att svalka sig i det badvänliga vattnet under tiden. Så åker han in till staden och gummiverkstaden som tack och lov förstår bönders elände. De tar itu med däck på en gång. De konstaterar att det går att laga däck. Däcksidorna verkar hela men mitt i slitbanan finns ett stickhål som efter en jättespik. Efter en timme och fyrahundra kronor fattigare åker han hemåt igen med det lagade däck. Han hämtar hustrun innan han åker vidare till traktorn. De hjälps åt att lyfta det tunga hjulet på plats och skruva dit hjulmuttrarna. Det gäller att dra till hjulmuttrarna ordentligt för det är lätt hänt att de lossnar av vibrationerna när man kör. För säkerhets skull behåller torparn nyckeln till hjulmuttrarna i traktorn för att kunna göra en efterdragning av muttrarna när den här åkern är färdig. De stryker svetten ur pannan, hör att sommargästerna solar och badar. Hustrun tar bil och kärra hemåt.

Torparn kan fortsätta det avbrutna arbetet med att stränga hö. Framåt kvällen är det färdigsträngt och en sista översyn av självlastarvagnen sker, smörjning av alla lager både på vagnen och traktorn. Nu står allt färdigt för inkörning av höet. Men kvällen är sen igen, så starten får bli i morgon. Torparns går till sängs. Torparn tänker på höet. Väderprognosen lät fortfarande lovande även för morgondagen. Ta det lugnt, hetsa inte, ligger han och tänker när han somnar in. Det gäller att vara koncentrerad både fysiskt och psykiskt genom hela höskörden. När målet skymtar får man inte förivra sig och göra någon tabbe. Det kan trasa sig ändå, som med punkteringen, då måste man vara samlad så man klarar av att ordna upp situationen. Ta det lugnt, hetsa inte, du hinner. Med de orden i sinnet somnar torparn och med dem vaknar han.

Efter morgonmjölkningen och frukost är det med koncentration och allvar han ser över att allt är som det ska på vagn och traktor. Man kan säga att han går igenom ”checklistan” ungefär som en flygare gör. Han avslutar kontrollen med att starta och kontrollköra inmatningen i vagnen, lyssnar att allt låter som det ska. Det är dags.

Ute på åkern tuggar självlastarvagnen i sig bit för bit av de långa hökorvarna. Liknelsen med en larv som äter upp hela bladet är slående, tugg, tugg. Motorbuller och slammer från inmatningsmekanismen hörs under ekipagets färd utefter de långa korvarna. Ett lass hö kommer hemåt. Torparn och hustrun hjälps åt att lasta av vagnen. Höet sugas in i hökanonen och blåser upp på höskullen. En snabb påfyllning av saft innan nästa lass. Efter fyra lass börjar det köra ihop sig på skullen. Hustrun öser för allt vad hon orkar för att få undan höet innan nästa lass ska in. Efter ytterligare ett par lass får de hjälpas åt att ösa rätt höet så det ska gå in mer hö.

Kanonen klarar inte att blåsa hö ända till bakre väggen, så det är ett stort utrymme där bak som inte fylls om man inte öser för hand, svetten rinner, ögonen svider av salta svett droppar. Doften av nybärgat hö är bedövande tung.

Kvällsmjölknigen hastas över och så fortsätter kampen med höet. Till slut, klockan nio är allt inne. Torparn startar torkfläkten och de går in, duschar och tar på sig nya kläder och går ut till höskullen. Där kryper de omkring och känner efter att torken fungerar som den ska. De lägger ansiktet ner i höet och känner då ett svagt drag av luft nerifrån höet. Luften som kommer är först varm, men när torken gått någon timme blir luften svalare. Efter kontrollen lägger de sig i höet på rygg bredvid varandra och suckar, vad skönt. De somnar där i höet. Men bara efter någon timme är det dags att vakna för att göra ost under nattpasset.

Dagen därpå monterar hökanonen ner och körs till grannen. Nu är det dags att köra hö här med. Torparn är med och kör. Höet måste in. Lite mer avslappnad är han för egen del, men för den skull får man inte tappa tempot eller koncentrationen. Kanonen monterar på nytt och riktas in för att kunna fylla ladan med vinterfoder. Lassen med hö börjar rulla hemåt. Två vagnar har man, de går i skytteltrafik i två dagar så är även höet här, inne. Alla slappnar av. En glädje över välbärgad skörd

sprider sig sakta genom kropparna på skördefolket. Avslappningen efter den veckolånga anspänningen börjar göra sig påmind. Man känner hur trött man är och unnar sig en dags skrotande med bara lite småpyssel. Sedan är det ystardag för torparn igen. Under höskörden blev det något nattpass för att inte tappa tid i hösvängen. Men nu kan man återgå till normalt liv igen. I övermorgon är det midsommar. Då är det skönt att vara klar med höet.

MIDSOMMAR

Midsommaraftonens förmiddag kommer med uppehåll, men en hel del moln far omkring uppe i skyn. Torparns håller på med att ställa i ordning med pysslet för att göra midsommarfint, nystädat inne och lite försök till uppsnyggning ute på gården och ladugårdsbacken. De klassiska småbjörkarna på verandan sätts upp och för att göra det trevligt. Kring ladugård och mejeri sätter torparn också upp ett par björkar.

Midsommaraftonens lunch, det är den första på året då färskpotatis och sill äts i de flesta svenska familjer, så även hos torparns. De dukar på verandan. Långbord, det är lite av tradition i byn att samlas vid vissa festdagar till en enkel måltid och trevlig samvaro, midsommarafton är en sådan dag. Grannarna kommer med sitt bidrag till lunchen. Man samlas och talar om hur skönt det är att få koppla av en dag utan att ha höbärgning eller något annat brådskande arbete som inte kan vänta. Torparn minns en midsommar för några år sedan då han blev tvungen att ligga under hövagnen och skruva ihop delar som hade brakat ihop, medan de flesta andra kunde fira midsommar i lugn och ro. Där låg han i den tryckande värmen och svettades med skruvar, muttrar, olja och fett. Det var inte roligt. Där låg han under en hövagn och försökte komma i så mycket skugga som möjligt för att inte flyta bort i värmen. Svepen på pickupen till hövagnen hade åkt på ett par rejäla stenbumlingar som stack upp ur marken. Smällen hade varit så hård att svepen tryckts in så långt att inmatningsfingrarna inte kunde gå runt. Följden blev att det inte gick att lasta något hö i vagnen längre. Det var bara att vända hemåt, lasta av det som var i vagnen och börja jaga delar. På det sättet försvann en hel dags inkörning och man hann inte färdigt till midsommar. Därför var han tvungen att ligga under vagnen på själva midsommaraftonen och reparera för att kunna köra färdigt höet. Det kändes som om resten av svenska folket var ledigt och dansade runt stången, åt god mat och njöt av livet i allmänhet, medan han fick ligga där i värmen och svettas. Han oroades för att ett hotande lågtryck skulle hinna före honom till höet. Det var inte alls roligt. Men nu var det ju en bra eländeshistoria. En granne minns hur slätteraggregatet hade smällt i en sten och blivit krokigt så midsommarafton gick åt till att jaga delar hos någon maskinhandlare som kunde tänka sig att hjälpa till på själva midsommarafton.

Nu var i alla fall färskpotatisen färdig och sillen upplagd, det hårda brödet, smöret, var framdukat, gräddfilen och gräslöken inte att förglömma. Måltiden kunde börja. Där bänkade sig de vuxna, barnen likaså. Barnen fick stekt prinskorv och köttbullar att välja på om de inte tyckte att sillen var det de ville ha. Måltiden avslutades med kaffe och jordgubbstårta. Detta artade sig till en trevlig eftermiddag så här långt. Man satt kvar en bra stund kring bordet och pratade. Det finns alltid en hel del att förtälja när man samlas.

Ungarna började dra sig iväg för att samla in blommor och löv till majstången. Till slut var även de vuxna tvungna att avbryta siestan och bli med i

majstångsbestyren.

Lite småsega men glada, nöjda och avspända sätter männen igång med att binda fast björklövet runt stången och tvärslån. Kvinnorna lägger barnens blommor i ordning för att kunna binda in dem i kransarna som ska hängas ute på tvärslån. Det tar inte lång stund att klä stången och snart ligger den där på sina bockar färdig att bäras till ången uppe i skogen där man brukar leka runt stången och dricka eftermiddagskaffet. Snart har även några tillresande midsommarfirare kommit och med dragspel, nyckelharpor och fioler startar marschen genom byn med majstång och folk.

Kameror tas fram, det är ju så roligt att ha lite bilder från en riktig traditionellt firad midsommar med sol, blommor, barn och sin käraste i vackraste klädedräkten. Den svenska idyllen lyser verkligen med sin allra bästa lyskraft. Varför skulle den inte få det en dag som denna?

Framme vid festången letar man reda på fjolårshålet och ett spett tas fram för att förbättra hålet och så sätts majstången på sin plats. Stenar kilas fast för att få stången att stå rak och stadig.

Så är det dags för lekarna, små grodorna, tre små gummor och så vidare avlöser varandra. En bra stund leks det kring stången, men till slut börjar en del vuxna att mattas. Först är det några av karlarna som vill sätta sig ner och bara vara tillsammans med grannar och vänner. I regel är det ju bara ett kort avbrott mitt i vardagsarbetet man hinner med.

När de flesta ungarna och kvinnorna till slut också börjar bli överhettade plockas kaffekorgarna fram. Man slår sig ner i gräset och dukar upp kaffet, bullarna, kakorna och saften. Det smakar bra med lite picknickfika efter lekarna. Torparn kan inte låta bli att snegla på klockan. Det är inte så långt kvar till ordinarie mjölktid. Han vill inte förstöra den sköna stämningen med att börja stressa om mjölkningen innan kaffet är ordentligt urdrucket. Han märker att även hustrun tittar på klockan och sedan på honom. Men när hon ser att han sitter kvar lugnt, så slappnar hon också av, helt och hållet. Man känner sig inte fullt så ensam med sitt inrutade pass om man är två. När kaffet är urdrucket sträcker någon ut sig på rygg i gräset och suckar djupt att här är det skönt att vara.

Torparn tittar på klockan igen, det börjar krypa i honom av stress för att djuren skriker för mycket. Han tittar på hustrun och hon ser vad han vill. De plockar ihop sin korg och säger att det är dags att gå till ladugården. De andra fortsätter firandet med småprat, barnen leker med en boll. Dragspelaren sitter och fingrar på sitt dragspel. Med trivselprat, dragspel och barnskratt i öronen lämnar torparns midsommarfirandet. När de kommer hem ökar de på stegen, skyndar sig på med blåställena, så bär det iväg ut till getterna som skriker i högan sky över att husse och matte är försenade till mjölkningen. Det är en speciell känsla att vara två samspelta personer i ladugården. De har fått in en rutin som gör att arbetet flyter snabbt och effektivt. Snart är getterna på väg ut igen för att söka sig upp till sin aspduge för vila.

Torparns går in igen och duschar av sig klär om till midsommarfirande igen. Hungern börjar göra sig påmind igen så de dukar fram festmat. Barnen kommer hem, de har lekt med de andra barnen tills det var dags även för de andra midsommarfirarna att fortsätta kvällens övningar enligt sin egen familjetradition.

Hela familjen sätter sig till bords och äter av maten, lite småplock av rester från lunchen. Efter maten sätter de sig på verandan med glass och jordgubbar, njuter av den varma kvällen. Det kvittrar från olika håll i trädgården där småfåglarna sjunger ut sin livslust för fullt. Svalorna kastar sig dödsföraktande ut i luften, gör vilda dykningar för att i sista ögonblicket vika av från den livsfarliga kursen mot ett fönster eller husvägg.

Torparns sitter och iakttar svalorna, ser hur många arter av svala som är i luftrummet här på gården. Hussvalan är där, likaså ladusvalan. Men även tornsvalan finns flygande runt om i luften. När myggen och knotten blir för påträngande bär de in det som är kvar av glass och bär. Det har blivit lite kyligare i luften nu, så ska man vara ute känns det skönt att ta på sig en tröja. Det är läggdags för barnen. De bäddar ner flickan och pojken i sina sängar och säger godnatt till dem. Ibland är det skönt att sitta bägge två vid ungarnas säng och be godnattbönen och så säga sov gott. När ungarna har somnat tar torparns en promenad i sommarkvällen. Promenaden går förbi gethagen där getterna äter en sen måltid innan natten. In i skogen utefter den lilla skogsvägen går de. Dofterna av blomprakten hänger i luften. Det är så skönt att dra in doften gång på gång. Snart är de framme vid midsommarlekens äng.

Majstången står själv ute på gläntans gräsbevuxna yta. I skymningen som aldrig ska bli till riktig natt ser den övergiven ut, nästan lite sorgsen. För att kanske liva upp majstången eller bara av en impuls börjar de dansa runt stången samtidigt som de nynnar melodin de dansar efter. Torparn har lite svårt för att klara av det här med dans. Han känner sig bara som en stor tung elefant. Men de dansar i alla fall en liten stund. Så stannar de till, håller om varandra och ser varandra, tills myggen och knotten blir alltför närgångna. De går vidare in i skogen till nästa glänta, njuter av att vara här och nu. Snart har de gått sin lilla runda som de brukar gå när de vill komma ut och bara koppla av en stund.

– Vill du ha lite te? Frågar han när de kommer hem.

– Ja, det kanske jag vill ha.

– Då sätter jag på en kastrull då.

Hon tar fram ost och kex, medan han ordnar med teet. De sätter sig i rummet i soffan. Där brukar de sitta när de vill mysa en liten stund, känna att de kan koppla av allt slit. De dricker sitt te och äter kexen under tystnad. En sådan tystnad som man kan vara i när man känner varandra.

Midsommardagen kommer med likadant väder som gårdagen. Torparns tar igen sig så gott det går den här dagen med. Framåt eftermiddagen börjar det komma en hel del helgfirare som är ute och finåker. Besökarna stannar till vill klappa getter,

smaka och köpa ost. När första ostkunden är expedierad kommer nästa familj in på gården. Så håller det på hela eftermiddagen. Lite slantar ramlar in och nog behövs det alltid för det finns gott om håll att fylla upp. Vid mjölkdays är det ett par barnfamiljer som infinner sig för att se och förundras över för dem mjölkningens så fascinerande under. Visst är det imponerande när getterna rusar till mjölkbordet för att bli mjölkade. Torparn får förklara att det är havren de är ute efter i första hand. Mjölken kan de tänka sig bli av med på köpet. Torparn å sin sida blir lika förundrad varje gång över andras intresse och förundran över de för honom så vanliga rutinerna i ladugården.

Bara de inte får en alltför puttinuttig bild av det här, tänker han där han står och försöker förklara olika saker som barn och vuxna frågar om när han mjölkar. Till och med in i mjölkkrummet och se hur man diskar utrustningen följer de med till. En snabblektion i ystningskonsten blir det också. Men bara teoretiskt. Det hela avslutas med att ett par ostbitar följer med familjerna hem till kvällsteet.

Nu har i alla fall promenadbilisterna slutat stanna till för idag Eftersom kvällen är fin och ljummen packar torparns matsäckskorgen och tar cyklarna för att åka en liten tur till sjön och äta kvällsmaten där vid stranden. Vid stranden, i kvällssolen känner de att de är lediga, liksom har semester, en stund. Det är så skönt att sätta sig tillrätta med ryggen mot en solvarm björkstam, se ut över sjön lyssna till fågellivet runt omkring, sträcka ut en hand för att känna vattnet, det sakta soluppvärmda vattnet. De dukar upp maten på en slät stenhäll alldeles i vattenbrynet. Salladen med de späda salladsbladen, de bortrensade primärmorrötterna, rädisorna de mjälla, ligger i sin lilla burk. Den marinerade fetaosten i sin burk. Det vita brödet inlagt i en duk för att hålla värmen tas fram. Teet och mjölken finns där också. Så äter de. Solen värmer där i sin midsommarstrålning. Värmen känns skön så här på kvällen. Det är semester, en stund i midsommartid.

GÅR OCH SKROTAR

Höet är inne, torkfläkten surrar dag och natt, så ska den surra ett par veckor till, sedan är höet torrt. Förhoppningsvis är grunden lagd för en bra utfodring under vintern. Det spörjs när svaren på höanalysen kommer så småningom.

Ystningsdagarna bryts av med lite andra uppgifter som behöver skötas. Det är mycket mjölk nu, var tredje dag ystas det. Sedan tar ju ostarna lite tid de andra dagarna förutom att för och efterarbeten ska göras dagen före och efter ystningen. Tiden att kunna ta i tu med och få färdigt olika projekt blir sönderhackad och utdragen. Dessutom börjar turistsäsongen på allvar nu efter midsommar. Mycket av dagarna går åt till att prata med semesterfirare som har gott om tid att fråga och titta. Det är både stimulerande och frustrerande detta, att prata med turisterna. Dessutom är det så att turisterna är viktiga, för de ska bidra med lejonparten av inkomsten från osttillverkningen. Under de korta veckorna på sommaren ska allt göras och bland det viktigaste, kanske det viktigaste, är att uppträda på ett bra sätt mot besökare så de får lust till och verkligen köper ost. Ibland kan man bli förtvivlad över människors okunskap och arrogans inför jordbruk och livsmedel över huvud taget, men det gäller att alltid bete sig på ett korrekt sätt emot den presumtiva kunden. Bland det svåraste är när uppenbarligen välbärgade människor ska pruta. Det slår aldrig fel. Det är alltid de som är eller tycker sig vara lite förmer som ska pruta, de som gott kunde betala det dubbla priset. Men, men, det är bara att försöka låtsas pruta eller inte höra deras prutkrav. Ibland skulle det vara bra att ha någon slags inkomstuppgift på varje kund så man kunde ta betalt efter inkomst, tycker torparn.

De besökare som verkar ha det mindre gott ställt brukar aldrig pruta. Det är väl så att de är vana att betala vad det kostar och har man inte råd så avstår man. Det händer ibland att torparns prutar på priset när man förstår att det inte är så fett. Å andra sidan behöver de själva varenda krona de kan få in under semesterperioden. Räntor och amorteringar hänger över dem med jämna mellanrum. Banken prutar minsann inte på sina räntor gentemot småfolk som torparns.

Det blir lite uppstädning efter höskörden i alla fall. Värmen gör sitt till för att dämpa aktiviteten. Nu börjar det bli så varmt att det blir väl hett i mejeriet på dagarna. Fyrtio grader varmt i ett fuktigt rum är lite väl hett. Torparn överväger starkt att börja ysta på nätterna i stället. Men det är inte roligt att gå ut till mejeriet när det blir kväll och läggdags. Då vill man gärna få ta det lugnt och få vara ifred en stund med sin vän. Eftersom värmen håller i sig blir det i alla fall tvunget att börja ysta på nätterna. Hela juli månad är så het så det finns inget alternativ än nattystning. Det är inte lätt att efter en dags verksamhet ladda om på kvällen och börja göra ost. Inte förrän vid åttatiden på kvällen är det idé att börja tända i pannan inför nattystningen. Fördelen är att torparn inte behöver känna press på sig att vara tillgänglig för andra samtidigt som han är mitt uppe i den känsliga

ystningsproceduren.

Det svåra är att hålla sig vaken under övervakningsfaserna. Framåt tvåtiden på natten när vitosten är gjord och mesekoket tar vid börjar det antligen bli svalare utomhus. Det är skönt att stanna upp och andas in nattluften, höra stillheten. Det enda som bryter stillheten är ångpannans tuffande och evakueringsfläkten för mesgrytans utsug. Tröttheten gör att han vill in och få en kopp kaffe eller två för att vakna till.

När sommarmorgonen vaknar blir det lättare att hålla sig vaken igen. Trots tröttheten kan han njuta av den vaknande sommardagen. Den första solstrålen som blänker till i fönstren, fåglarna som har vaknat och konserterar för full hals, är trots allt en upplevelse att njuta av.

Hustrun är snäll och tar morgonmjölkningen dessa ystnätter. Under tiden hon är i ladugården blir mesen färdig och paketeras. Tillsammans kan de gå in till frukosten.

Efter frukost får torparn ett par timmars sömn, vid elvatiden börjar det dyka upp turister igen och torparn kan inte sova mer denna morgon. Två nattpass i veckan tar på krafterna.

Under dagarna håller de på med storrengöring av ladugården, det är lite svalare inne i ladugården. De sopar och skyfflar ut den skit som blivit i lösdriften sedan vårbruket. En högtryckstvätt lånas hem så att det ska gå att spola väggar, golv, tak och inredning rent från allt ingrott som blivit under den gångna vintern. Det tar två hela dagar att spola rent alltihop så väggarna lyser vita och inredningen ser trävit färsk ut igen. Getterna tycker inte alls om detta med vatten i sin ladugård. Mjölkningen tar en timme extra både morgon och kväll innan det till slut är så pass klart att ny ren halm kan läggas ut på golvet för att göra ladugården mer lockande än kallt och blött golv och droppande väggar och tak. Getterna tycker inte om att gå på ett blött underlag, därav deras antipati för en ladugård under rengöring. Sedan kommer det roliga, att måla om väggar tak och inredning.

De blandar till kalkvattnen av den släckta kalken och vatten. Slabbandet med kalkfärgen börjar. Först ser det bara grått och blött ut men efter ett par timmar har det först målade ljusnat och lyser rent och vitt. Det är märkligt detta med vad en nyligen rengjord och nymålad yta lever upp och på något sätt förgyller tillvaron för en när man kommer in och ser den. Det känns inte så tungt att vara i ett nyrengjort och målat rum. Även om rummet är en skruttig ladugård, känns det liksom helt och fint igen. Nackdelen med denna slamfärg är att det går åt ett par dagar extra för det måste ju torka ordentligt emellan varven. För varje målning blir det vitare och ljusare i ladugården. En sak som är bra med kalkfärgen är att det ger en otrivsamt livsmiljö för fluglarver, därför strör torparns också ut kalk på golvet, särskilt i skarven mellan vägg och golv. Getterna är lite fundersamma över förvandlingen av deras hemvana ladugård, men havren i mjölkbasen lockar in dem i alla fall.

När väggar och tak är målade så är turen kommen till inredningen att målas med gammeldags färg som ska tränga in i träet och bevara det för röta. De gamla

linoljefärgsrecepten tas fram och hustrun räknar och mäter för att få den rätta kulören. Så målar hon när han håller på med ost.

Hon tycker det är så roligt att se hur den egenhändigt blandade färgen tränger in i träet och ger en sidenmatt yta när den till slut torkat in. När getterna kommer in för kvällsmjölknigen är de rätt så fundersamma inför doften av linolja och terpentin. Eftersom de är getter måste de ju slicka lite på det nymålade träet, följden blir att de blir både röda och gröna kring mularna. Men det är tydligen inte lika hemskt med färg som vatten för de finner sig snart tillrätta i sin uppfräschade ladugård.

När nu ladugården ändå är fin på insidan är det lika bra att fortsätta med att städa upp runt ladugård och lada efter vårbruk och höskörd. Det blir en del skräp liggande i brådskan, och är man inte pedant så blir det gärna lite stökigt. Höspill sopas och krattas ihop för att köras iväg till gödselstacken. Tomsäckar som innehållit utsäde samlas ihop och eldas i ångpannan. Dagarna går med en del avbrott för att hjälpa turister tillrätta. Maskinerna får för en gång skull en rengöring och uppsmörjning i samband med att de ställs undan och blir övertäckta med presenningar, någon maskinhall finns inte än, och var ska den stå, det är rätt så trångt på gården redan med husen som finns. Ladugårdsbacken är rätt så trång och inte finns det så stora möjlighet att göra den större heller, så var ska man få plats för en maskinhall med vettig anslutning till ladugårdsbacken. Att städa upp ladugårdsbacken är inte speciellt roligt, men det behövs. Det känns i alla fall fint när städningen är klar. Nu känns det lite grand som om luften har gått ur torparns. Man mjölkar getterna, gör ost var tredje dag och så är man, eller försöker vara trevlig mot besökare. Visst är man beroende av nöjda kunder. Visst är man glad åt att människor uppskattar det man håller på med. Men i värmen, efter en intensiv eftervinter med killning, mjölkning, ystning. Efter vårbruket och höskörden så är torparns egentligen rätt så slutkörda. Visst vill man vara trevlig, visst är det roligt med människor som kommer och tittar in på gården. Men som grannfrun uttryckte det.

– Det är ingen idé att försöka dricka kaffe ifred hos er. Så fort kaffet är upphällt så måste en av er upp och ta hand om någon turist.

Tiden att som ”vanliga” människor få ta igen sig och vila tillsammans. Den tiden finns inte. Då kostar det på att vara trevlig.

Staketet till gethagen behöver också en förnyad övergång mitt i sommaren. Getter har en förmåga att tröttna på sin omgivning, liksom människan vill geten se nya perspektiv, även om betet fortfarande är relativt rikligt. Följden blir att getterna gör vad de kan för att hitta nya hål eller svagheter i stängslen som kan användas för en trevlig liten utflykt. Torparn använder ett par dagar åt att gå runt staketet och slå gräset under eltråden som sitter strax innanför fårstaketet. Två eltrådar som komplement till fårstängslet består getstaketet av, en tråd cirka trettio centimeter över backen och lika långt innanför nätstängslet och en eltråd cirka tio centimeter över nätstaketet. Det är viktigt att trådarna hänger fritt så inte strömmen leds bort och på så sätt försvagar effekten av den stöt som getterna ska få när de stör till

tråden. När översynen är klar fortsätter han med att ordna nya beten på vallåterväxten. Staket är dyrt så man får ta en bit i taget med det permanenta staketet.

Under tiden har hustrun fullt upp med trädgården. Hon rensar i rabatterna. Det är en sådan skön känsla att se en blomrabatt med löjtnantshjärtan, penséer, tagetes, flocks och så vidare nyrensad och ompysslad. Det stora projektet är att ordna till den gamla rabatten längst ner i trädgården med sina gamla rosor, spirea och lysmacea, som är igenvuxen och otuktad sedan många år. Omsorgsfullt gräver hon upp tova för tova av nässlor, silar jorden från nässelrötter och försöker luckra upp jorden runt de växter som ska vara kvar. Arbetet går sakta för det är avbrott hela tiden med mat och kaffe, turister och ungar som ska ha hjälp. Men det är roligt att visa sitt verk för sin man. Det lyser om henne av glädje över de vackra växterna och av tanken på ur det kommer att se ut när det blir färdigt. Och han gläds med henne, tycker också att det är fint med blommor i rabatterna, men orkar inte själv engagera sig i dem även om han skulle vilja. Det är klart, någon enda gång gör han också en insatts i trädgården. Men det är hon som har ansvaret och visionen omkring trädgården. Men glädjen över en vacker trädgård delar han med henne.

Tiden efter höskörden går på så här i småpysslandets tecken, man är trött efter anspänningen och behöver få skrota runt lite för att gå ner i varv. Samtidigt är det dags att se över ställningarna inför en av begivenheterna under året på getgården. Torpardagen, dagen då man har öppen gård med visning av ladugård och mejeri, ystningsdemonstration, våffelserving, glass, ostsmakning och underhållning av olika slag. Det är många små detaljer som skall gås igenom. De sitter och spånar lite emellanåt vid frukost eller fikastunder. I stora drag vet de vad som skall hända, men vilket extra dragplåster ska man ha i år.

”Hitt på nått”, är inte alltid så lätt. Men tiden till T-dagen närmar sig, datumet är sedan länge bestämt till tredje lördagen i juli och har annonserats ut i lokaltidningens sommarbilaga, nu är det bara att hitta på nått.

TORPARDAGEN

En förmiddag sätter sig torparns ner för att på allvar se över vad man ska göra av Torpardagen i år. Affischer måste ut senast denna vecka för att få någorlunda vettig annonsering inför händelserna.

Start klockan tio på förmiddagen. Hur ska ystningsdemonstrationen, ladugårdsvisningen, ostsmakningen och försäljningen organiseras. Ställer syskon och vänner upp för ett mål mat på kvällen plus fritt fika under dagen som förra året?

Jo en del har själva hört av sig och undrat när och hur det blir i år. De andra får vi ringa snarast efter planeringen. Kaffe och våffelsserveringen är redan fixad vad bemanning i köket gäller och egna barn och grannbarnen vill servera.

Men kulturen då, vad ska vi ha för kulturella inslag förutom den rent agrara kulturen. Spelemän och skräönikör kanske är en idé?

Vilka är tänkbara?

- Nu vet jag! säger torparn. Näcken ska sitta i vattenfallet där hyttan stod.
- Och en sjöjungfru ska sitta vid hans fötter och lyssna. Fyller hustrun i.
- Ja, och älvorna dansar på en äng alldeles bredvid.
- Vilka ska vi ha som näck och sjöjungfru och älvor?
- Kalle kanske kan vara näck. Han spelar ju fiol och så är han ju i det närmaste kanelbrun. Samtalet böljar fram och tillbaka över köksbordet. Tankar och idéer präntas ner på papper för att kommas ihåg. När dagen i teorin är fylld med lämpliga aktiviteter ringer de runt och försöker få reda på om de intet ont anande aktörerna och medhjälparna vill ställa upp på jippet. Efter ett par timmars intensivt ringande är alla funktioner bemannade och annonskampanjen kan dra igång.

Affischerna ritas och skrivs ihop. Det tar ett tag att skriva ett trettiotal affischer, men framåt kvällen är de äntligen färdiga. De bestämmer sig för att börja köra runt redan i kväll så häftpistolen laddas och affischer stuvats in i bilen. De olika anslagsställena skrivs upp på en lista och så åker de iväg för en första affischeringsrunda.

- Ska vi ta den norra rundan i kväll frågar han.
- Ja, varför inte.

I en halvcirkel med cirka fyra mils radie åker de runt och sätter upp sitt budskap runt om i bygden på anslagstavlor som finns i olika vägshål. Samtidigt som ett viktigt arbete utförs så får de en avkopplande lusttur i den bygd de bor, det är roligt att se sig omkring, se hur grödorna utvecklas för andra bönder, se vackra sjöar och dalgångar som frodas, skogsklädda höjder som vägen slingrar sig fram genom och över till ensligt belägna boningar.

De förundras över landskapets skiftningar och tänker på allt det slit som ligger bakom varje kvadratmeter öppen jord i detta skogens rike.

Sent framåt kvällen är de hemma från första rundan. De får göra fler affischer och ta ”södra rundan” i morgonkväll. Nu är det skönt att duscha av sig dagens svett och gå till sängs.

Dagen därpå är en ystdag så torparn står i mejeriet medan hustrun sliter i rabatterna för att få ordning på ogräset. Det finns en hel del som ska göras under den dryga vecka som är kvar till torpardagen. Städning av gårdens olika ytor, av ladugård och lador igen, plocka i ordning så folk ska ha någonstans att sitta och fika. Ett utedass byggs för att tillfredsställa naturbehoven.

Dagen före T-dagen byggs torgstånden där servering och ostprovsmakning finns. Näcken och sjöjungfrun letar reda på sina platser i bäcken. Älvorna tränar sin älvdans. Allt ska plockas i ordning. De sista färskvarorna inhandlas. Kläder till alla funktionärer provas ut. Till slut får man gå till en orolig vila, ska allt klaffa? Vädret skulle i alla fall bli bra. Med sol och inte alltför hög värme.

Så randas morgonen Torpardagen. Torparns är redan helt slutkörda när de vaknar, men de sätter fart, det är inte mycket att välja på.

Vid frukost blir det en sista genomgång av programmet och en timme senare kommer funktionärerna med barn inramlande. Nu är alla beredda på anstormningen av intresserande besökare. Till och med parkeringsvakt har man placerat ut. Vid tiotiden dyker de första besökarna upp och den första programpunkten inleds med bockhornstoner och några vallvisor. Torpardagen har börjat.

Det strömmar till fler och fler besökare. Vid entrén växlar morfar och farfar om att hälsa välkommen och dela ut programblad, de räknar även antalet besökare. Folket fördelar sig över gården, en del fikar i trädgården, våfflor och kaffe. Andra smakar på ost och korv. Gårdsbutiken har en jämn ström av hugade kunder. Varje timme samlas en skara vid ladugården för en guidning av ladugård och hur osttillverkningen går till. Varannan timme är det något kulturellt inslag. Det blir andäktigt tyst i den tomma vedboden när skrönikören berättar om det som hänt i bygden sedan länge tillbaka. Näcken, sjöjungfrun och älvorna gör stor succé när de visar sig bland resterna av hyttan. Det är en förunderlig akustik just där näcken spelar. Publikplatserna vid vägbron är fulla. När så den sista attraktionen för dagen äger rum, mjölkning av getterna, finns en stor skara intresserade åskådare. När getterna mjölkas trängs man för att se. Det blir tvunget att ordna omgångar så alla intresserade ska få se hur det går till att mjölka en get.

Torpardagen är över, så när som middagen för alla inblandade. Hela styrkan av hjälpsamma syskon, vänner med barn åker till Herrgården för att få sig serverat en västkustsallad och en tårtbit till kaffet. Vilken dag, är allas sammanfattning. En liten informell utvärdering ger tips till förbättringar. Åtminstone åttahundra personer hade besökt Torpardagen.

När till slut torparfamiljen kommer hem och är för sig själva sätter de sig på köksgolvet och räknar igenom hur mycket de fått in under dagen. Det är en skaplig slant och den behövs verkligen. Den här natten sover de inte oroligt.

MARKNADSDAGS

Sommar och höst är också hantverksdagars och marknaders tid. Det är små och stora tillställningar runt omkring i bygderna.

Även torparns har fått ett antal inbjudningar till olika evenemang. Under våren har de tagit ställning till hur många hantverksdagar och marknader de ska orka med. Med åren har de lärt sig att det gäller att åka på rätt marknad eller hantverksdag. Krims och kramsmarknader är inget för dem. Nej det bästa är seriösa kvalitetshantverksmarknader eller dagar, fyra fem stycken brukar det bli varje år, plus någon eller några hantverksdagar, där huvuduppgiften är att visa osttillverkningens ädla konst. Men lite brukar det bli sålt även en sådan dag.

Så börjar det redan dra ihop sig till den första marknaden. Det brukar vara en liten trevlig familjär marknad med ett tjugotal försäljare och lite attraktioner i form av kaninutställning och hopptävling för kaninerna. Publiken kommer dels per bil, dels med veteranjärnvägen som har sin ena ändstation vid marknadsplatsen. Det brukar som sagt vara otroligt trevligt och solen lyser för det mesta. Med andra ord Järle marknad. Vid ett av Sveriges mest filmade stationshus i ångtågfilmer.

Förberedelserna för torparns består i dels mental uppladdning om att det ska bli kul fast solen skiner så osten smälter eller trots alla kommentarer om getost och bocklukt. En lång dag som är trevlig men tröttsam för benen, fötterna och huvudet. Den andra biten i förberedelserna är att se till att ha en lagom blandning av olika osttyper och mängder, se till att duk och utsmyckning av försäljningsståndet är i skick, kontrollera att förpackningsmateriel och provsmaksutrustning finns samt inte minst reklammaterial om sin egen gård. Men numera går dessa förberedelser lite grand på rutin. Man vet var allt finns sedan förra gången.

Den svåraste biten är den mentala förberedelsen. Det gäller att vara peppad så man verkligen vill sälja och tycker att det är roligt att sälja även när spydiga kommentarer och grimaser möter en.

Den nyförälskades passion och entusiasm för getter och getost har på något sätt gått förlorad, på gott och ont. Nu är torparn inte lika gåpåig längre, utan låter folk få ha sin smak i fred. Han måste inte längre omvända alla till getostälskare. Men samtidigt har det blivit svårare att ta spydiga kommentarer och åthävor på ett bra sätt. Det är säkert oproffsigt men de känns mer och mer för varje år. Det känns som ett angrepp på den egna personen. Därför blir den mentala förberedelsen inför en marknad viktigare. Man måste ju vara i stånd att hålla isär olika saker och ta saker och ting för vad det är, okunniga fördomar.

Kvällen före marknadsdagen plockar torparn i ordning ost i kylväskorna och lägger kylklampar i frysen. Han gör också i ordning lådorna med förpackningsmaterialet, duk, påsar, spik, hammare, sax, snöre, tejp, tandpetare, torkpapper, häftpistol, skärbrädor, knivar, växelkassa och en stol av tältmodell.

På morgonen, efter mjölkningen är det dusch och rena kläder, den vita

linneskjortan av äldre modell, svarta manchesterjeans och väst som gäller. En rejäl termos med kaffe, en stor hög smörgåsar, en flaska saft och så in med allt i bilen. Han höll på att glömma presenningen som både är sol och regnskydd, allt efter väderlek.

Dagen verkar vara lite så där idag, växlande molnighet. Det kan alltså bli en rätt så bra försäljningsdag. Inte för varmt, men uppehåll så paraplyer inte behövs. Så bär det iväg i den fullpackade bilen. Om allt går som beräknat så bör han få en stund över innan marknaden drar i gång.

Full aktivitet råder på marknadsplatsen när han kommer fram. Det är funktionärer som springer hit och dit för att få allt färdigt. Hantverkare och försäljare packar upp och ställer iordning sina torgstånd. Bilar trixas fram och tillbaka för att kunna lastas ur och sedan förpassas till någon parkeringsplats.

Torparn kör fram till den plats han brukar ha och mycket riktigt finns det ett bord bokat åt honom där. Liksom övriga försäljare packar han snabbt ur bilen och ställer grejorna under torgbordet. Så hoppar han in i bilen och åker iväg för att leta reda på en parkeringsplats som förhoppningsvis ska ligga i skugga större delen av dagen och framför allt under de sista timmarna för att slippa hämta en överhettad bil när dagen är slut.

När bilen är parkerad börjar han plocka i ordning på bordet. Duken spänns fast, presenningen sätts upp och våg, skärbräda och kassaskrin ställs så de utgör en funktionell enhet. De olika ostarna plockas upp, inte allt på en gång, bara så att man kan få lite snygga uppställningar som förhoppningsvis ska räcka att se snyggt ut hela dagen. Fetaostburkarna staplas i pyramid, likaså mesen och färskostburkarna. Den lagrade osten får ligga kvar i sitt ostpapper. När bordet är dukat börjar han göra iordning smakproverna av lagrad ost och fetaosten som är marinerad i olja. En burk mese och en burk färskost offras också till smakprov.

Nu är jag redo, tänker han och ser på klockan att det är tjugo minuter kvar till officiell öppningstid. Det ska smaka bra med en kopp kaffe och smörgås för att börja dagen rätt.

När han sätter sig för att fika ser han hur andra försäljare sliter för att få färdigt, andra fikar precis som han och redan kommer några presumtiva kunder och går längs raden av bord. När de har två stånd kvar sväljer han ner den sista tuggan med smörgås och kaffe, reser sig och bestämmer sig för att börja dagen rätt.

När de kommer fram till hans bord säger han.

– Var så god och smaka på lite ost.

De stannar upp och ser lite konfunderade ut men tar varsin liten smakbit av den lagrade osten. Så börjar de fråga.

– Vad är det här för ost?

– Det är en lagrad getost som du just nu smakat på och här har vi en fetaost som är marinerad i olivolja, rapsolja, kryddad med vitlök och basilika. Här är en färskost med vitlökssmak och så har vi den bruna mesen som kokas av vasslen. Svarar han.

– Men oj! Vad spännande! Tycker de.

– Vad kostar de?

Det hela slutar med att de första bitarna ost blir sålda.

En sådan här start är vad torparn behöver, för det har känts tungt att sälja ost ett tag. Men nu är isen bruten, det är bra för nu börjar det komma lite fler människor. Torparn vet sedan gammalt att det gäller att ha minst två presumtiva kunder hela tiden för att locka till sig fler. Det är så att ju fler som trängs kring ett försäljningsstånd, ju fler dras dit.

Snart är det riktigt gott om folk. De flesta är positiva till att smaka och även att tycka om osten. En del ostbitar förpassas ner i kundpåsar för att förhoppningsvis ge en trevlig måltid hemma.

Torparn tycker att det är viktigt att önska varje kund en trevlig måltid, när han lämnar över den bruna papperspåsen till kunden, så snabbt över till nästa kund. Med tiden har han även lärt sig rätt så bra att se vilken människa som det är lönt att lägga ner lite tid på att föröka sälja till. Således får en del passera bordet utan att höra ett erbjudande varsågod att smaka. För det mesta gissar han rätt. Men det händer att någon smakar ”objuden” och fastnar för någon ost.

Det känns faktiskt rätt så bra tycker han där ostbit efter ostbit byts ut mot pengar att lägga i kassaskrinet. Fast hundra och femhundrakronorssedlar hamnar i byxfickan, utifall någon skulle vilja snappa åt sig kassaskrinet. Det är en jämn ström med människor, så det blir till att vara trevlig hela tiden och det går ju bra när folk är på ett bra nyfiket humör som idag. Efter en timme som känns som flera tack vare all aktivitet ser han på klockan och konstaterar att nu behövs det nog lite vatten. Under tiden låter han folket passera ”oantastat”. Men så är rasten slut och kommersen rullar vidare. Flera kunder känner han igen ansiktet på sedan gammalt. De är sådana som ska köpa en ostbit på den här marknaden, det är en tradition för dem.

Det händer att en del stannar upp för att prata om getter, ost och jordbruk i allmänhet. Det kan vara roligt ibland att höra på dem och ofta men inte alltid kan man få dem att avsluta med ett ostköp.

En del bekanta kommer fram och hälsar och vill prata en stund. Ibland är det svårt att avväga hur mycket tid man har att prata med dem när folk passerar som skulle behöva köpa ost, tycker torparn.

Med jämna mellanrum mattas folkströmmen av. När tåget kommer blir det en rusch och när det åker blir det lugnt.

Framåt tvåtiden börjar faktiskt ostlagret tryta, speciellt på den marinerade fetaosten. Men folkströmmen mattas också. Efter treslaget är det inte så mycket folk i rörelse längre och torparn känner att det blir långt att sitta här till klockan sex, för nu kan han sitta långa stunder utan att det passerar någon förbi bordsraden.

Nu blir det i alla fall mer tid även för samtal med någon bekant och så går det att äta lite mer av matsäcken. Tiden släpar sig fram och han känner sig rätt så nöjd med dagen redan.

Det är han inte själv om, för redan vid fyratiden börjar de första att packa ihop

sina resterande alster. Det är inget vidare egentligen tycker torparn, för det ser så tråkigt ut med luckor i försäljningsledet. Men när två stånd både på höger och vänster sida om honom varit bortplockade en timme och klockan är fem, så ger han också upp.

Det är ingen mening att försöka få folk att köpa när de passerar på fem meters håll. Dagen har varit bra ändå för torparn. All fetaost är slut, likaså färskosten. Mesen och torparosten är det lite kvar av. Nu packar han också ihop och åker hem.

Hemma håller hustrun på i ladugården för fullt. Han kan i lugn och ro börja packa in allt som ska ur bilen på sina platser. Sedan går han in och sätter sig vid köksbordet för att räkna ihop dagens försäljningssumma. Det blev en hyfsad slant, så han kan vara nöjd.

På kvällen ligger de i sängen och pratar som vanligt om dagen som gått. Han konstaterar att nu var det första gången på flera år som han känt något av arbetsglädje både inför, under och efter den här marknaden.

Hon svarar att han behövde att det skulle gå bra idag. Annars så hade du nog deppat ihop totalt.

– Jovisst, svarar han. Men att jag kunde känna en positiv förväntan inför dagen. Det har jag inte känt på länge.

– Du börjar kanske komma ifatt dig själv, äntligen.

– Jo, så är det väl. Det känns skönt för jag vill ju trots allt vara bonde.

– Jo, jag vet det.

SKÖRD OCH HÖSTBRUK

September månad kommer och spannmålen ska tröskas. Den börjar vara mogen för det nu. Det är bara det att vädret gärna vill krångla till det hela, mulet och någon regnskur då och då.

Insådden behöver vara upptorkad så inte tröska och traktor med spannmålskärran efter gör djupa spår i det som ska bli vall nästa år. Fyra fem dagars uppehåll och gärna lagom blåst och sol behövs för att torka upp kornåkern.

Men det går ju att göra förberedelser för tröskningen. Torparn ser över tröskan som han till sin stora förvåning och glädje fick i våras av en gammal bonde som skulle sluta. Tröskan är gammal och bensindriven i stället för dieseldriven, men till ett så bra "pris" gör det inget. Nåväl han tar och letar efter smörjnipplar på tröskan. Det finns en hel del sådana för det är många små rörliga delar på en tröska, stora med för den delen. En hel eftermiddag går det åt att smörja upp tröskan och som avslutning starta upp henne och dra igång hela tröskverket för att rekapitulera hur de olika funktionerna styrs.

Det är en häftig känsla att sitta däruppe på tröskan och dra igång alltihop, höra mullret från motorn, den raka sexan. Höra hur det rasslar igång framme vid skärbordet. Se knivarna och haspeln röra sig. Se hur skruven snurrar, höra transportmattan upp till tröskcylindern, höra hur cylindern snurrar för fullt, höra hur bossfläkten blåser. Känna skakarbordets rörelser, höra elevatoreernas rasslande. Känna hela maskinen skaka av aktivitet och gunga till när variatorremmen spänns och tröskan börjar rulla fram en bit. Så slakar han på variatorn, slår ifrån tröskverket, hör oljudet dö ut och så bara lyssna till motorn som brummar villigt därnere i tröskans inre. Dämpa varvtalet, till slut tystnar även motorn. Vilken känsla!

Var nu bara uppehåll och fint väder så det kan bli tröskat på riktigt.

Han ser fram mot den dagen det har varit tjänligt väder så pass att det går att tröska. Men det verkar som om vädret har bestämt sig för att vara den samlade bondekåren emot. För nästa dag mulnar det på mer och mer. Till slut börjar regndropparna att falla. Väderspåmännen i radio och TV talar om att de närmaste fem dygnen kommer att se tämligen ostadiga ut, med regn och regnskurar mest hela tiden.

Det tar på humöret och initiativförmågan när vädret är emot på det här sättet. Han borde ju sätta igång med andra aktiviteter som är mindre känsliga för vädret men han kommer sig inte för riktigt.

Fem dygn går och en ny femdygnsprognos kommer. Noggrant sitter han och lyssnar till meteorologen som förklarar att nästa femdygnsperiod ser ut att bli likadan som den nyss avverkade. Men sedan kommer det kanske en liten ljusning.

Det här vädret är inte alls bra för säden just nu. Kornet behöver sol och värme för att mogna färdigt det sista. Snart är det mitten av september och det är hög tid att

vädret ändrar sig så att det går tröska.

Då kommer med posten en kalldusch. En kund har dröjt med betalningen. Så sent som i förra veckan levererade han en ny omgång ost till kunden för tvåtusen kronor. Med den förfallna fakturan är beloppet uppe i tre tusen kronor.

Kallduschen består i ett brev som meddelar att kunden har gått i konkurs och att torparns fodringar inte hör till de prioriterade, varför han inte kan räkna med någon ersättning för levererade varor. Tre tusen kronor! För torparns är det en stor summa pengar. Han blir arg över att kunden medvetet måste ha lurat till sig den sista sändningen. Tre tusen kronor! Som de så väl behöver för nästa ränteinbetalning.

Kunden måste ju ha vetat hur det låg till. Att då "lura" en annan liten skit som torparns på detta sätt! Äventyra en annans existens för att försöka rädda en ohållbar situation. Vem gör så?

Torparn och hustrun får ett par sömnlösa nätter för den där konkursen som äventyrar deras egen möjlighet att fullgöra sina plikter. Han tar i alla fall sig samman trots vädret och förlorade pengar, börjar städa lite grand i garaget och pannrummet under de följande regndagarna. Det är märkligt hur det samlas bråte och grejer av oskattbart värde överallt i både garaget och i pannrummet.

Till slut verkar det som om det mesta regnet har kommit. Solen bryter fram lite då och då emellan de grå molnen. Nu vågar även meteorologerna tro på att det ska komma ett par dagar med uppehåll, men sedan väntar ånyo ett lågtryck ute på Atlanten för att komma in över nordn.

Allt är trimmat för spannmålsskörd. Trösken, transportkärran och spannmålstorken. Nu behövs bara ett par dagars uppehåll och helst sol och värme, så åkern hinner torka till lite innan det går att köra ut med trösken.

Äntligen vill det sig med vädret, nu lider torparn mest av iver över att kunna dra igång.

På tredje dagens morgon som randas med uppehåll efter två torra dagar bestämmer han sig för att i dag ska det tröskas när det har daggat ur ordentligt. Under tiden kör han ut spannmålsvagnen och låter traktor och vagn stå alldeles i åkerkanten på åkern som ska skördas.

Han går hemåt, passar på att ta med tidningen när han passerar brevlådan. Han dricker förmiddagskaffet. Så är det dags att starta upp trösken. Han går igenom vatten och oljekontroll innan han sätter i startbatteriet och börjar starta motorn. I dag är den givetvis svårstartad, men till slut så kommer motorn igång och det hostar och harklar lite innan alla sex cylindrarna är med igen och spinner som de ska. Skärbordet hissas upp, variatorn spänns och så rullar han iväg mot kornåkern. En stilla förväntan blandad med glädje fyller honom på väg ut till åkern. När han kommer fram ser han ut över åkern. Två och ett halvt hektar, eller fem tunnland vajande guldgult korn med böjda tunga ax ligger framför honom. Han stannar till med trösken så att han ostört kan dra igång själva tröskverket. Det rasslar, viner, skramlar och vibrerar i hela maskinen när han drar i spaken för tröskverket. Maskinen varvar upp. Nu är det äntligen dags. Han sänker skärbordet till cirka

femton centimeter ovanför jordbacken. Han tar hellre lite högre stubb än får en sten i tröskcylindern. Variatorremmen spänns och trösken rullar ut och börjar skära i den mogna säden.

Skärbordet börjar fyllas av de avskurna sädesstråna. Haspeln matar in axet på skärbordet innan stråt skärs av. Inne på skärbordet skruvar matningsskruven ax och halm uppför transportmattan fram till tröskcylindern, där kornet slås ur axen, sedan förs halm, agnar och korn in på skakarbordet och säden faller ner i tröskans innanmäte. Halm och agnar skakas rena, sedan spottar trösken ut halmen i en sträng efter trösken. Säden snurrar runt i elevatorena och blåses ren från agnrester. Till slut börjar säden rinna ner i den stora behållaren på sidan om tröskverket. Det dammar och yr.

Torparn känner en stor spänning i tröskningen. Han vakar över skärbordet så det håller rätt höjd, ser efter så inte någon buske i kanten av åkern ska åka in och ställa till något. Sakta snirklar sig trösken fram i ytterdraget på åkern. Fyra fem varv runt, så han får en vändteg. Sedan är det bara att börja utefter ena långsidan och låta trösken få ha fullt upp i verket. Det blir bäst resultat då. Det dånar, dammar, men det är en härlig känsla att sitta däruppe på trösken och se hur säden matas in och skärs av, se hur kornet rinner ner och fyller behållaren. Det tar ett tag, men så börjar behållaren bli full. Han kör fram till vagnen. Tömningsspaken blir tillslagen och skruven i botten av behållaren börjar sitt tömningsarbete.

Det är skönt att se hur den gula spannmålen rinner ner på flaket och börjar bilda en pyramid under tömningsröret. Tyvärr håller nog kornet en väl hög vattenhalt, men man får vara glad åt att det går tröska överhuvudtaget. När tanken är tom är det dags igen att köra vidare med trösken för att få rätt på mer korn.

Det tar hela eftermiddagen för honom att tröska och köra hem kornet. Men vilken lycka. Nu är kornet bärgat. Det är bara halmen kvar och så potatisen förstås. Varje gröda eller varje syssla som blir klar innan vintern känns som en befrielse, ger en tillfredsställelse som är väldigt skön.

När sista lasset är kört går han och hämtar trösken, kör hem den, ställer den på sin plats. Eftersom den inte ska användas mer i år tappar han kylaren och motorblocket på vatten så den inte ska frysa sönder över vintern. Nästa år blir det dubbla arealen spannmål att tröska, det ska bli roligt. Rengöring och smörjning av trösken får han ta i morgon för getterna behöver mjölkas, det är redan lite försenat i ladugården.

När han är färdig går han sprudlande glad in för att äta. Han njuter av ljudet från den ettriga torkfläkten som blåser kall luft genom kornet.

Förmiddagen dagen efter tröskningen sopar och borstar han bort allt boss utanpå och inuti trösken och smörjer upp alla leder för vintern.

Eftermiddagen går åt till att köra hem och blåsa upp halmen på skullen. Även den dagen blir han försenad i ladugården på kvällen.

Det är mitt i veckan och i övermorgon ska han göra ost igen så i morgon får han väll börja ta upp potatisen. Han hade tänkt vänta till helgen för att de skulle kunna

hjälpas åt hela familjen, men med tanke på vädret så är det nog lika bra att börja så fort som möjligt.

Det är inte lika roligt att ta upp potatis som att tröska, men det är gott att ha egen potatis för årsbehovet, tänker han där han går för sig själv i potatisfåran och plockar hink på hink av den uppsprättade potatisen. I dag är det en typisk potatisplockarväderlek, växlande molnighet och lite nordvästlig vind. Det är en sådan dag man blir genomblåst om man inte har ordentligt på sig. Näsan vill gärna rinna och fingrarna blir stela. Rygghårt är det också att plocka potatis för hand. Torparn går mycket på knä, för att spara ryggen. Att själv gå och plocka potatis är inte så roligt. Potatisplockning ska vara en familjesyssla man gör tillsammans. Men ska man få upp potatisen är man tvungen att passa på när väderleken tillåter det hela. Hela dagen går åt till potatisupptagning. Det blir i alla fall en hygglig skörd och säck på säck placeras på flakvagnen, ungefär trettio kilo i varje säck. Det kommer att räcka både till mat och utsäde med råge.

När barnen kommer hem från skolan försöker han få dem med i plockningen, det är motvilligt de blir med. Men det går fortare när de är tre i stället för en som plockar. Till slut efter hela dagens krälände i potatislandet är potatisen bärgad. Efter kvällsmjölknigen kör han hem potatisen och bär in i jordkällaren. Även om potatisplockning inte är lika roligt som tröskning så skänker det samma känsla av frid och glädje att ha den bärgad för vintern. Nu är det bara höstbruket kvar och så skörden i trädgårdslandet, men den brukar vara hustruns huvudansvar, även om han brukar hjälpa till med att ta upp morötterna och löken.

För hans del återstår nu bara plöjningen. Men i morgon är det ystardag och plöjningen kan vänta till första veckan i oktober. Så det är ju inte förrän i nästa vecka. Men nu kan han gå på skördefest och glädja sig åt att alla grödor är bärgade, för i helgen tar de och skördar i grönsakslandet. Det är skönt väder på lördagen så de får en fin dag i trädgården när morötter och lök bärgas. Nu är det sista som ska ur jorden bärgat för i år. Även i grönsakslandet är det bara höstbruket som återstår.

På kvällen äter familjen en festmåltid på grödor och andra produkter från gården. En helstekt killingviolin, det vill säga låret på en killing, som är kryddad med salvia och vitlök, klyftpotatis och en härlig grönsakssallad på morot, sallad, persilja och ärtor. Måltiden avslutas med en ostbricka med lagrad getost, färskost och mese. Det är sådana här stunder, bland annat, som gör allt slit i trädgård, ladugård, mejeri, på åkrar, värt all möda.

Måltiden avslutas med te från träd, buskar och gräsväxter runt om på gården. Det är inte så vanligt annars att de avslutar en måltid med te. Oftast brukar kaffet få sätta punkten för en måltid, men eftersom de ätit gårdens produkter under denna festmåltid så ville de hålla stilen ända ut även med teet.

Den som inte upplevt odlarens möda, har nog svårt att rätt förstå det välbefinnande torparns känner i kväll när måltiden är avslutad och de sitter och begrunder det odlarår som ligger bakom och ser framåt mot det som är kvar av årets sysslor, för att sedan börja om igen på ett nytt år som odlare och djurskötare.

SLAKT

Nu är det oktober redan och plojen spänns för traktorn. Också plöjningen är en form av prestigefylld ritual för torparn. Liksom höskörd, vårbruk och spannmålsskörd har plöjningen en speciell betydelse i odlaråret. Plöjningen både avslutar året som gått på åkern och är den första grundläggande grannliga uppgiften på åkern inför nästa odlingsäsong. Det är kanske inte så konstigt att det anordnas så mycket tävlingar i just konsten att plöja en åker. Det är den första viktiga åtgärden i åkerbruket för att skapa förutsättning för en god skörd. Så även torparn tar plöjningen på djupaste allvar. Vilken åkerbrukare vill inte vila ögonen på en snygg och välplöjd åker. Se hur plogtiltorna ligger tätt slutna mot varandra i raka fåror. Se hur dessa fåror skiftar från mörk svart fuktig mylla till frostnupna konstverk på åkern.

Trots att torparn gör sitt bästa och går ut med de bästa föresatser att vara noga blir det inte så ofta som han känner sig riktigt nöjd med plöjningen. Det borde ha gått att göra ifrån sig lite bättre där eller där brukar han alltid tycka.

Det första som görs i plöjningen av en åker brukar vara att försöka fastställa var vändtegen ska vara. Sedan är det dags att göra ryggar som man ska plöja runt. Det är en skön konst att få till en rygg som ser jämn och fin ut, utan att skjuta upp som en bergskam mitt i den färdiga plöjseln. När ryggen är lagd och den brukar kunna bli bra var femte, sjätte gång han gör en rygg, så är det bara att plöja på. ”Bara”, är kanske att ta i, det gäller att hålla reda på djup, bredd och jämnhet mellan tiltorna. Det som torparn tycker är svårast är avslutningen mellan två ryggar. Slutfåran, en bit brukar bli bra, resten ser ut som ett stort rejält krondike. Det är svårt att parera plöjningen så att det sista draget är lika brett över hela längden. Någon tävlingsplöjare blir han aldrig, men det vore ju roligt om man kunde känna att det blev snyggt plöjt. Tur att åkrarna inte ligger utefter vägen allihop, så det syns överallt hur illa det är plöjt, brukar han tänka. I vilket fall som helst så tog inte plöjningen mer än tre dagar i anspråk och det är nu slut med själva åkerbruket för i år. Begynnelsen av nästa odlingsäsong är också därmed lagd.

Grisen har växt till sig så det börjar dra ihop sig till slakt av julgris och även alla killingar som inte ska vara livdjur behöver slaktas.

Vad det gäller killingarna är det bra om de blir slaktade lagom till att sinläggningen är klar, så att det går att ta hand om dem och göra korv och rökta lår i mejeriet utan att hållas med mjölk där dagen före eller efter. Sinläggningsdatum bestäms och killingarna anmäls till slakt och återtag av slaktkropparna.

Grisen däremot är det bäst att slakta där hemma i grishagen som han är van vid, som de brukar skämta lite om, när det gäller julgrisen. Men för den skull ska ju en slaktdag bestämmas med slaktaren.

Man bestämmer att en fredag förmiddag skulle vara en lämplig slaktdag. Då hinner grisen hänga ett dygn vilket brukar vara lagom för en gris som hänger i ett

garage i oktoberkylan. På lördagen kan hela familjen hjälpas åt att stycka, mala och paketera grisen och stoppa den i frysboxen.

Slaktfredagen har torparn varit uppe lite tidigare än vanligt för att ha ordentlig fyr i pannan så det ska gå att ha vattnet i badkaret lagom varmt åt grisen. Efter ladugård och frukost snurrar torparn omkring och ställer badkaret i ordning, värmer vattnet och tar fram slaktsätet som är en bänk i nästan bordhöjd med en rejäl springa mellan de två plankorna som är "bänkskivan", springan gör att grisen ligger still bättre på rygg när den skrapas och knivas ren från all borst efter badet.

Slaktaren kommer och börjar ställa i ordning sina verktyg. Han kontrollerar temperaturen i skållhon och konstaterar att torparn för en gång skull skött sig, nu är det bara att hämta "ett styck gris"

De går till grishagen och kliver över staketet. Torparn har grismatshinken med sig och lockar fram grisen med lite mat eftersom grisen inte fått något att äta än i dag.

När det finns lite mat i hon gruffar grisen dit för att äta, men han verkar undra lite över varför slaktarn vill tala så närgånget med honom. Men det verkar som grisen strax låter sig nöja med maten och att bli tilltalad. Slaktarn för sakta och försiktigt fram bultpistolen och håller den mitt emellan ögonen på grisen, talar lite lågmält till djuret och rättar till vinkeln på bultpistolen. Så smäller det till lite och grisen sjunker ihop med en knorr på svansen och mat i munnen. Grisen sticks och medan blodet forsar ut under det att grisen sparkar vilt i dödsryckningarna enas slaktaren och torparn om att man känner sig som en usling, först gå och mata och klia nasse hela sommaren, så till slut detta grymma svek. Men så är det, om man vill äta fläskkotlett och skinka. Vi som föder upp köttet själva är ju i alla fall ärliga i det att vi erkänner att så här är det. Accepterar man inte spelreglerna ska man inte äta kött och färsrätter eller ha kläder som innehåller någon form av skinn eller läder resonerar de, under tiden som de med frontlastarhjälp lyfter upp grisen i ett bakben och kör den till det sista badet i skållhon. Sakta sänks grisen ner i badkaret och läggs först på rygg. De ser till att klövarna doppas ordentligt också. Efter ett par minuter är det dags att börja skrubba grisen ren från allt hår. De skrapar med speciellt tillskurna plåtbitar, klövarna rycks av och det stänker och skvätter där de står och skrapar för fullt på var sitt ben. Snart blir de tvungna att ta upp grisen på sätet så inte svålen blir för mjuk av det heta vattnet. Ångan virvlar runt dem där de står kring badet. Ibland är det svårt att se ordentligt för torparn, eftersom glasögonen immar igen rätt som det är. Med förenade krafter drar de grisen upp på slaktsätet och sköljer av honom med kallt vatten, innan de tar till knivarna för att raka av honom resterande hår. De vältrar omkring med honom för att komma åt på bägge sidor och ryggen. Så ligger grisen där nybadad och rakad stadigt på den breda ryggen och det är dags att ta ut inälvorna. Slaktarn snittar upp bröstbenet med kniv och såg, öppnar försiktigt buken och så vältrar de ur tarmpaketet och magsäck i en skottkärra de parkerat intill sätet. Hjärta, lungor och lever tas om hand. Då är grisen färdig för att hängas upp.

Traktorn tas till hjälp igen så de kan lyfta upp grisen i bakbenen för att hänga in honom i garaget över dagen och natten. Det sista slaktarn gör är att ordna en liten trästicka att sätta i munnen på grisen så inte eventuella blodrester och vatten ska samlas i munhålan. När de är färdiga är det dags för kaffe och lite prat. Till sist får slaktaren den avtalade slaktpengen. Nu är det bara för torparn att städa undan resterna av slakten. Tarmar och mage tippas på gödselplattan och skottas över med gödsel. Badkaret töms och plockas undan till nästa år. I morgon blir det mer att göra, då ska grisen styckas ner i lagom stora bitar.

Efter frukosten på lördagen börjar hustrun och barnen göra iordning på bord och bänkar i köket så det ska finnas plats åt allt. Torparn går ut till garaget och börjar dela grisen längs ryggraden. Han sågar med en fogsvans, det är ett svettigt knog att få till en delning som inte går alltför snett. Mellan fjärde och femte revbenet bakifrån delar han grishalvorna i frampart och bakdel. Han får hjälp att göra det sista snittet så inte någon del ramlar i backen. Första framhalvan väger tjugosex kilo utan huvud så det är nog en skapligt vuxen gris de har i år. Inne på köksbordet begynner styckningen. Torparn tänker sig noga för innan varje snitt, det är inte var dag han styckar gris, det vill till att komma ihåg de olika snitten från år till år. Men efter en stund ligger framdelen där uppdelad i framlägg, karré, hals, spjäll och bogstekar. Medan övriga familjen tar itu med vidare nedskärning, malning och paketering, hämtar han nästa framdel och delar i sär den. Denna del går lite fortare eftersom han övat en gång nu. Efter framdelarna är det dags för en kaffepaus.

Som alltid när det är slakt kommer historien om det första lammet de själva fött upp och slaktat på tal. Torparn minns när han bar in den stela lammslaktkroppen från vedboden och lade upp den stela och av ytfrost lite hala kroppen på köksbordet och började styckningen. När slaktkroppen av lammet gled omkring på köksbordet under den ovane styckarens händer och redskap, satte den två år gamla dottern upp sitt lilla knubbiga pekfinger och förmanade lammkroppen genom att hytta åt den samtidigt som hon sade.

– Ligg still! Ligg still!

För henne var det fortfarande lammet och det skulle självklart ligga still under hennes pappas behandling.

Efter kaffepausen var det dags för bakdelarna. Det känns alltid lite pirrigt att börja stycka en grisbakdel, för det är ju känsliga bitar detta. Fyra skinkor eller skinkstekar ska det bli per bakdel och så kotletterna, som ska vara jämntjocka och fint huggna. Filén är det första som tas bort så man är säker på att den inte blir avglömd och sönderhackad ihop med kotletterna. Sidfläsket är det som ger minst bekymmer. Till slut är i alla fall bakdelen isärdelad och nästa bereds plats bland alla paket, bunkar och verktyg.

Nu känns det lite mer vant att sätta kniven i grisbakdelen när han har ett färskare minne av var kniven ska gå för att dela isär bakdelen i småbitar. Till slut är i alla fall allt färdigstyckat för den här gången och de lyxar till med att steka sig varsin fläskkottlett till middag. Medan hustrun packar färdigt, diskar och städar undan allt

som haft med slakten att göra går torparn till ladugården för kvällsmjölknigen. Än så länge styrs dagen för honom av morgon- och kvällsmjölknigen. Mellan mjölkningarna gäller det att hinna med andra göromål eller rent av hinna med att någon söndag ta det lugnt mellan mjölkningarna. Ska man hälsa på någon känner han ändå alltid en stigande stress när det börjar närma sig mjölkdays om de är borta någon eftermiddag. Det är ett ständigt dilemma detta med mjölkningen och det sociala livet. Men snart ska det väl bli lite bättre när han kan börja sinlägga på eftermiddagarna. Det är en vecka kvar som han har planerat. Sedan ska det bli lite friare.

SINLÄGGNINGEN

Så har då den där veckan gått och helt plötsligt upptäcker torparn att den här lördagseftermiddagen behöver han inte göra i ordning mjölkmaskinen och mjölka. Det känns lite snopet att ”bara” ge djuren hö och se till att allt är som det ska på eftermiddagen, samtidigt är det en känsla av befrielse att få en trekvart extra tid att göra något annat. Det känns som han skulle få hur mycket tid som helst över att göra något annat med. När getterna fått hö står han kvar och njuter av deras energiska tuggande där de står och äter av höet, det är en av de mest rofyllda saker man kan få uppleva. Lugnet och tillfredsställelsen i en ladugård när djuren har fått sin mat. De står med huvudena i höhäcken och mumsar på friskt doftande hö, allt andas ro och stillhet, förtröstan, tänker han, där han står och ser, hör hur allt är som det ska i kväll i ladugården. Han släcker lyset och går ut, drar igen dörren som han ska öppna igen i morgonbitti som vanligt.

Den första veckan av sinläggningsperioden har getterna mycket mjölk på morgonen. Först i slutet av den veckan har de sinat av så pass att det påminner om sista veckan innan han började sinlägga dem.

Han bestämmer sig för att den här söndagsmorgonen ska han börja hoppa över morgonmjölkningen också. Nu väntar en vecka med mjölkning varannan morgon, sedan blir det tvärstopp och endast kontroll ett par dagar senare så ingen get har någon juverinflammation på gång.

På lördagskvällen ställer han fram väckarklockan en timme. Lite sovmorgon måste man väl få unna sig nu när det är söndagsmorgon och sinläggning tänker han. På morgonen vaknar han ändå vid normal tid. När han sett på klockan, njuter han för fullt av att få sova en timme till. När klockan till slut förkunnar att tiden är ute, har han precis somnat om och är hur trött som helst. Han masar sig upp sömngångaraktigt och klär sig. Morgonen möter honom med ett stilla duggregn när han öppnar farstudörren. Vätan och friskheten i luften ger honom lite ny pigghet under den korta promenaden bort till ladugården. Han börjar ge djuren hö som vanligt och när det är klart känner han hur skönt det är att slippa mjölka idag. Han pustar ut och känner att nu är nog dagsverken med mjölkning och osttillverkning över för den här gången. Han går in igen, drar av sig kläderna och kryper ner till hustrun i sängen igen och somnar om, det är ju i alla fall söndag och det var länge sedan han sov ut ordentligt och bara var slö en söndag.

Men måndagen och onsdagen i den här veckan mjölkade han på morgonen. Fredagen såg getterna så tomma ut att det fick vara. Han bestämde att lördagsmorgonen fick vara sista mjölkdagen för denna säsong.

Den sista veckan hade det inte varit någon idé att göra ost, för sinmjölk bär sig så knepigt åt i osttillverkning. I mejeriet återstod endast att vända ostarna i lagret och att städa rent ordentligt i alla vrår, men det fick vara ett tag, för veden behövde också bli färdighuggen. Att man jämnt ska ligga efter med vedförsörjningen tänkte

han där han stod och mjölkade den sista geten, så var det med det för ett par månader framöver.

VEDEN

Äntligen är det eller vad man ska säga, tid eller nödvändigt att på allvar ta i tu med vedhuggningen. Efter frukost tar torparn på sig huggarbyxorna och hämtar in motorsågen. Han sätter sig tillrätta på en stol i köket och börjar fila tänderna på sågen. Det tar en stund att se över att alla tänder har så god skärpa som han kan åstadkomma. Sågen tankas och resten av utrustningen plockas i ordning, timmersax i hölstret, måttband intill hölstret på höften. Brytjärnet och sågen har han i händerna, på huvudet sitter hjälmen, fötterna i huggarstövlarna. Så går han då åt vedhuggningsskogen. Han ska hugga upp i en röjning som Domänverket gjort under sommaren. De röjde omkull ungbjörk i en gammal hyggesgata och det sved i honom av att se all fin brasved som skulle förfaras, så han frågade om det gick för sig att köpa röjveden till hemved. Efter lite kringelikrokprat så hade det varit möjligt. Nu satt han i traktorn med kärra bakefter på väg till hygget. Det var bökigt att med en jordbrukstraktor ta sig in på skogstraktorvägen och skumpa fram till kanten av hygget, men det gick ju i alla fall.

Väl framme började han kvista och kapa upp björken. Det blev mest kapa, för beståndet hade stått så tätt att det inte var just några kvistar förrän i toppen på björkarna och då var de så smala där, endast fingertjocka. Det var lika bra att låta topparna ligga kvar. Han högg björk på björk, svetten bröt fram och glasögonen immade stundtals igen. En motorsågstank är så konstruerad att efter ungefär en timmes huggning tar bränslet slut, då är det dags att fylla på nytt bränsle. Samtidigt kan man passa på att ta sig en slurk kaffe. På det sättet får man ett litet välbehövligt avbrott i huggningen en gång i timmen för att räta på ryggen och hämta andan. Efter ytterligare ett par korta tankpauser hade han huggit upp så pass att det var dags att börja lasta kärran. Han trixar fram och tillbaka med traktor och kärra för att kunna komma åt att lasta så bekvämt som möjligt. En timme senare hade han fått på det han huggit idag. Det såg ut att vara fyra fem kubikmeter hemved och så var det alltså tid att fara hemåt och lasta av innan djuren skulle ha mat. Flera dagar hade det varit lite mulet så det dröjde nog inte förrän mörkret började lägga sig och då kunde det vara skönt att i alla fall vara hemma på gården.

Hemma igen lastade han av kärran intill vedbod och vedkap. Han hade alltså kommit igång med huggningen för i år. Detta med veden brukade alltid vara ett svårt kapitel, eftersom det var många moment innan veden låg i vedboden. Det ville gärna dra ut på tiden trots de bästa föresatser. Även i år hade han föresatsen att få fram veden inom en rimlig tid. Fyra fem kubik om dagen ur skogen borde ge åtta tio arbetsdagar att få hem veden och sedan fem dagar att kapa in den i vedboden. Så hade han räknat varje år, men hittills hade det aldrig stämt. Alltid kom det något i vägen så vedhanteringen drog ut på tiden mer än det skulle. Men i år skulle han göra ett förnyat försök att vara ordentlig med veden och få in den inom en månads tid. Bara vädret tillät att det skulle huggas så.

Dag efter dag samma procedur efter morgonsvängen i ladugården och frukost. På med huggarutrustningen och iväg till skogen. I år såg det ut som hans beting skulle kunna gå vägen.

Idag borde han hinna klart tänkte han när han åkte iväg till den tionde dagen i skogen. Det är ungefär en dags huggning kvar. Sedan är det dags att börja kapa och klyva.

Den sista björken är kapad i rätt längd och lastningen kan börja. Nu får man bara ta det varligt så det inte händer något med det sista lasset, tänker han där han sitter och pustar ut och just häller upp en kopp kaffe.

Då, precis som växt direkt ur en stam står en äldre granne där. Hur har karlen kunnat närma sig så utan att han märkt något, det är ju bra sikt genom röjningen och ingen traktor eller såg är igång.

Grannen kommer fram och de småpratar en stund, torparn kommer på att han har en kopp till så han kan ju bjuda på kaffe. Han stegar iväg till traktorn och hämtar en kopp ur väskan inne i traktorhytten. När han vänder sig om för att erbjuda grannen en kopp kaffe, så är där tomt.

Han ser sig omkring, sikten är ju god i röjningen, men han ser ingen, vart tog han vägen? Det enda svar han får är det begynnande duggregnet. Vad är Att göra? Hur kan en människa smyga på en och sedan försvinna så totalt.

Nå det är väl lika bra att börja lasta. Medan duggregnet fortsätter att falla lastar han den sista kärran med ved. För första gången har han lyckats få ut veden ur skogen på stipulerad tid.

Hemma igen känns det skönt att slappna av efter en dag i skogen. Men det varar inte så länge för kvällsaktiviteterna är en hel del för familjen. Det är kör, orkester, scout och så vidare. Det stilla lugna livet vid "köksbordet" är inget vanligt förekommande, alltid är det någon som behöver skjutsas iväg eller så.

Det är inte så lätt att efter en dag av hårt arbete orka ladda om och ta med sig barnen till scout där han är ledare, men det är bara att ta tag igen och dra iväg på scoutmötet. Det är i alla fall skönt med helgen nu när mjölkningen är över för den här säsongen. Det går fort att ge djuren mat och se att allt är i ordning, lika tidigt behöver man inte upp heller.

På måndag skulle han få låna en vedkap så det ska gå att få veden inkapad. Den här tunna veden behöver knappast klyvas. Vedträna går in i pannan som de är. Få se om det går att kapa in veden som han räknat med.

Trots att han hämtar kapen på morgonen tar det ändå halva dagen innan han är i så pass ordning att han kan börja kapa veden.

Ett par dagars kapande följer, så kommer lite andra sysslor emellan, inköpsresa till stan och lite pappersarbete. Men så kan han fortsätta med att lägga upp slana på slana för att kapa upp till lagom stora bitar. Hög efter hög med ved blir liggande invid kapen. Han får ställa sig att kasta in veden i vedboden för att kunna få plats för att kapa nästa hög. Det tar sin stund att kasta in vedhögen.

Nu börjar han bli trött på allvar, året börjar också gå mot sitt slut och det är alltid

tungt så här i november med mörkret och mulenheten, gråheten. Det är som om själva månaden säger att det är så trist så att det inte är någon idé att göra något alls. I vilket fall som helst är det bara att nöta på för att bli färdig. Sedan ska jag slöa och sova ett par dagar tänker han där han står lutad intill kapen. Nu ska det väl inte vara många högar kvar innan veden är kapad. I morgon blir han färdig och kan lämna tillbaka kapen tänker han vidare när det blir dags att gå till ladugården för att ge djuren kvällsmat.

JULFIRANDET

Lite snö kom det till slut dagarna före jul. Det är storstädning på gång i hela huset. Hustrun bakar kakor på löpande band. I vardagslag och största delen av året finns det inte mycket kakor i huset, men till jul bakar hon kakor. Alla sorter som fanns i hennes barndomshem och efter mors recept med riktigt smör. Torparn och barnen är lyckliga över att hon håller på sin mors recept vad det gäller julbaket, för det är de godaste kakor som finns. Vaniljkrok, norrköpingskakor, chockladrutor, knäckflarn, mazariner, russinkakor och så sunmaidkakan (en slags sockerkaka), chokladlöv, skurna pepparkakor och pepparkakshjärtan och gubbar.

Allteftersom kakorna blir färdiga stoppas de i burkar och förseglas med frystejp. På tejpén skriver hon sorten och antal kakor i burken. Antalet för att inte han och barnen ska gå och tjuvåta innan julafton.

Även i ladugården pyntas det lite extra inför julafton, getterna får granris att äta på och i ladugården sprider sig den friska doften av gran.

Dagen före julafton är hektisk, städningen är inte färdig och skinkan ska göras i ordning, köttbullar stekas, de julklappar som inte är färdiga ska göras färdigt och packas, framåt kvällen är det i alla fall städat och granen kan tas in för att klädas med ljus och glitter. Nu börjar det allmänna julpyntandet. Bonader och julkrubba, stjärnor, tomtar, ljusstakar och allt som ska ställas i ordning för att julen ska kännas igen. Enriset ska sättas fast i de röda banden och hängas upp i taket. Under tiden sprider sig doften från den stora julskinkan i ugnen där den just satts in för griljering. Frammot ettiden på natten är de färdiga med allt pynt och skinkbestyr. Hela familjen samlas runt köksbordet och tar provsmaket på skinkan. Skinksmörgås och ett glas mjölk. När de äter sin smörgås och dricker sin mjölk minns familjen en jul för några år sedan när det snöade något alldeles förfärligt. Torparn hade varit tvungen att gå ut med snöröjningsekipaget mitt i ett snöfall den tjugotredje december. Det hade redan kommit tjugo centimeter snö så det började likna kaos överallt framåt kvällen. Nåväl torparn hade snöröjning på entreprenad i en by en halvmil längre in i obygden så han åkte dit och plogade på. Sista gården ligger cirka femhundra meter in från allmän väg. Där bor en ensam äldre man, Torparn fällde ner bladet ute vid allmän väg och körde in mot gården, fick rent kring gubbens garage och började ploga av på gården. Snön vräkte ner. Då stannade traktorn. Torparn hoppade ur och tittade efter så det fanns bränsle, gjorde rent glaskoppen och startade traktorn igen. Det gick trögt men så kom den igång, men så fort han varvade upp traktorn för att kunna flytta på snön så stannade den. Gång på gång samma sak. Till slut fanns det bara en sak att göra. Gå hem och försöka få hjälp med resten av snöröjningen. Tre kilometer fick han gå i det ymniga snöfallet, snödjupet närmade sig trettio centimeter när han kom hem. Vägen var oplogad, förutom de sträckor han själv nyss kört.

Väl hemma igen började han ringa runt till kontakter som eventuellt kunde

hjälpa honom. Klockan sju skulle det helst vara röjt vid affären nere i byn. Folk var uppe överallt så här kvällen före Julafton, i alla fall kvinnorna. Gubbarna låg och sov eller hängde framför TV: n, men fruarna stökade för fullt.

Till slut fick han då löfte om att få hjälp. Vid femtiden på morgonen skulle de mötas för att han skulle kunna ge instruktioner om plogningen.

Med nöd och näppe lyckades han ta sig ner till affären i byn. Personbilen fick leka plog själv i den djupa snön. Det var bara att åka och hoppas på att inte möta någon. Hemåt gick det bättre, då fanns ju spåren att åka i.

Efter ladugård och frukost fick hela familjen inte sin sedvanliga lugna stund, utan allihop fick ge sig ut för att för hand skotta hundrafemtio meter bilväg för julgästernas bilar. Sedan tillkom lika mycket skottning för att få en gångstig. Tre timmar på julaftonens förmiddag hade man skottat snö. Den dagen hade man gjort skäl för julmaten.

Skinksmörgåsen smakade bra tillsammans med minnet av snöovädret. Trötta men glada går hela familjen till sängs. De slocknar av utmattning i sina sängar.

Det är extra svårt att vakna julaftonsmorgon, men torparn går i alla fall upp och ut till ladugården precis som vanligt. Djuren får lite spannmålskross extra eftersom det är jul. Det är knepigt men nu när helgfriden lagt sig över gården så känns det lite speciellt att gå till ladugården och ge djuren mat, det är lite andakt över det hela.

När han kommer in igen möts han av julmusik från stereon i vardagsrummet. Resten av familjen sitter i mjuka soffan och äter smörgås och chokladmjölk.

Tillsammans sitter hela familjen och njuter av maten och musiken. Barnen vill att alla ska få öppna varsin julklapp. Högen med julklappar under granen sticker i ögonen på dem. Jodå, tycker föräldrarna, visst kan vi väl öppna något paket. Allihop får de varsin julklapp att öppna. När det är gjort bryter hustrun friden med att säga.

– Nej nu får vi nog börja göra iordning maten så allt är färdigt till klockan ett när kusinerna och de gamle kommer.

Sakta bryter de upp från lugnet när sista julsången klingat ut ur högtalarna.

Den mat som inte hans med eller kunde göras iordning igår ska göras iordning och så ska det dukas.

Revbensspjällen kryddas och sätts in i ugnen. Bruna bönor kokas efter natten i blötläggning. De olika sillsorterna läggs upp på fat, potatisen skalas och ska kokas. Både den kokta och den färska rödkålen görs iordning, prinskorvar steks och köttbullarna värms. Saltrullen skärs i lövtunna skivor, doppespadet värms. Jansons frestelse ska samsas en stund i ugnen med spjällen. Ja så ser julbordet deras ut, förutom de olika brödsorterna och ostarna, både egna och köpta. Något är glömt, de känner att det är något de inte har tagit fram ännu, men vad?

Jovisst, killingskorven och den rökta killingsviolinerna som de tog ur frysen igår.

Allt är klart till slut, nu är det bara att gästerna kommer. Under tiden som de väntar på gästerna byter de om till finkläderna, så det verkligen märks att det är helg.

Så kommer då gästerna. Eftersom alla är hungriga bjuds det till bords så fort hälsningsceremonierna är avklarade. Elva personer är de när de bänkar sig kring stora salsbordet i ”matsalen”. Maten låter sig väl smaka och det finns en del att prata om, de äter både mycket och länge innan de avslutar middagen med dessertostarna och frukt.

När maten har fått sjunka ner en stund hjälps man åt att plocka undan resterna och diska. Innan Kalle Anka och hans vänner ska få underhålla dem mellan klockan tre och fyra blir det en liten stund då man kan sitta ner och fortsätta samtalet om gården, andra jular, arbete, vänner och vad man nu pratar om.

Fem minuter i tre bänkar sig allihop framför TV apparaten och väntar på Kalle, Musse och de andra. Disneykavalkaden drar igång och man skrattar och ler igenkännande åt tomteverkstad och de andra filmerna.

Efter en stund somnar torparn in där han sitter framför TV: n. Långt bort hör han hur de andra skrattar och TV figurerna tjattrar på. Han vaknar till ett par sekunder då och då, men orkar inte hålla sig vaken, utan slocknar till igen. Så är det roliga slut för den här gången. Sakta vaknar torparn till igen och konstaterar att det är dags för ladugården igen.

Han tycker att det är rätt skönt att komma ut i friska luften och få röra sig igen. Det känns inte så vant att bara sitta still en dag och just inte göra något. Ikväll får getterna lite mer granris att tugga på. De älskar riset så det är väl deras julskinka. Under tiden torparn är i ladugården gör hustrun i ordning kaffet. Kaffe och kakor dukas fram tillsammans med finporslinet. När torparn kommer in igenbänkar sig alla runt kakfaten och äter av sina favoritkakor. När påtåren och tretåren är svalda fortsätter man samvaron med att sjunga julsånger och läsa julevangeliet. De vuxna har tittat en stund på klockan lite i smyg. Barnen har frågat om tomten kommer snart.

– Det är inte säkert att det kommer någon tomte i år säger torparn. För nissen ut i ladan har grymtat så konstigt i år när han trott att jag inte har sett honom, säger han. Lillpojken blir lite fundersam. Men flickan har ställt sig vid fönstret och spanar ut. Hon får lön för tittandet när en ljuslykta börjar synas uppe i backen. Genast blir det liv i de andra barnen och de vuxna med för den delen.

Där står han igen. Tomten med det långa lingrå skägget, den stora grå fårskinnsrocken, vadmalsbyxorna. Detta är inte en tomte med mask för ansiktet. Detta är en tomte med äkta rödfrusen näsa, kinder som blir röda i värmen, ögon som sitter där de ska i ett ansikte.

Han hälsar god jul i stugan, men har lite bråttom så han letar bara ut ett paket var till barnen ur säcken, suckar djupt och säger att det är så bråttom så han måste fara vidare. Slädföret är lite tunt än så länge så det tar sin tid att åka.

Där står de alla elva i hallen och ser hur dörren stängs efter tomten när han går igen. Morfar vill absolut ha reda på vem det var som var tomte och gissar på den ena efter den andra. Men de andra vuxna håller med lillpojken när han säger till morfar.

– Det är Värmlandtomten, han bor längst upp i Värmland för vi hälsade på honom förra året en dag och då lovade han att han skulle komma.

De får själva dela ut resten av julklapparna och golvet fylls av alla omslagspapper och kartonger när alla paket öppnas. Man beundrar sina och andras julklappar och tackar varandra för presenterna. Eftersom det är julotta i morgonbitti försöker man att bryta upp från julaftonsfirandet i lite god tid. Efter en skinksmörgås är det skönt att sträcka ut sig i sängen och somna in.

Klockan fem ringer klockan på juldagens morgon. Både torparn och hustrun stönar sig sakta ur sängen. Han går till ladugården för att ge djuren frukost. På vägen ut till ladugården tänker han på julpsalmens text, ”När juldagsmorgon glimmar jag till stallet vill gå”.

Hon duschar och börjar samtidigt sjunga upp sig för att få igång rösten till körsången på julottan. Även i år har hon lyckats få ihop ett litet sångargång så det ska kunna bli lite körsång även i år.

Han kommer in och barnen väcks, alla gör sig i ordning och innan de far iväg till julottan tar de varsitt glas mjölk och en skinksmörgås.

En halvtimme innan julottan börjar, samlas kören för att för sista gången öva igenom julsångerna och få fart på rösterna. Det är konstigt att man kan vara så trött på juldagsmorgon och tycker att det är så tidigt när de i vanliga fall börjar arbeta så här dags tycker en del av dem.

Julottan är en av de gudstjänster som brukar samla ihop människorna i bygden så det blir fullt i missionshuset, så också idag.

Eftersom det varit svårt att få tag i predikant läser man julevangeliet i sin helhet, avdelat med församlings- och körsång och böner. Det är en fin varm stund som ger människorna i missionshuset en stund av frid och ro. En del har som vanligt svårt att hålla sig vakna. Men så har väll alltid julottor varit. En sak är lite annorlunda i den här julottan, slutet, nåja psalmen är väl vanlig på julottor, men inte framförandet. O Helga natt framförd av två saxofoner som har varsina solopartier och till slut flätar sina toner samman i en mäktig hälsning till den store guden.

Efter julottan trängs folket runt kapphyllan och hälsar på vänner och bekanta. Så småningom töms missionshuset och julottekaffet väntar. Ett tiotal gäster följer torparns hem till en stund med kaffe och samvaro. Det känns bra att sitta och prata om allt möjligt i en julpyntad stuga. Kaffet och kakorna smakar bra, de som vill kan även få smörgåsar att äta, skinkor, korv, ost finns det att välja mellan. När torparns blir själva i stugan kryper de ihop i fåtölj och soffa för att läsa julklappsböcker och väntar på att det ska bli dags för middag hos släktingar.

Torparn själv somnar efter bara ett par sidor i en bok han påbörjat.

BOKSLUT

Julen är över och i mellandagarna finns det tid att börja tänka över hur året som gått varit. Det är viktigt att se efter hur ekonomin har utvecklats sig för gården, likaså är det bra att stanna upp för att se hur pass nöjd man ska vara över det man gjort under året.

Där torparn sitter vid matsalsbordet med diverse bokföringsmaterial utspritt över bordsytan fyller han just nu i inventeringslistorna. Hur mycket hö fanns det sista december i höladan? Hur mycket spannmål? Hur mycket smörjolja? Hur många getter och övriga husdjur finns det? Allt ska med, helst varje spik i spiklådorna och saltsten som inte är uppäten. Eftersom han dagligen ser och tar i höet och de andra fodermedlen och förnödenheterna, så går det bra att sitta vid salsbordet och fylla i det mesta. Andra saker passar han på att ta en liten samlad inventeringsrunda för, för att få lite omväxling till stillasittandet vid bordet.

Nu har vintern kommit på allvar efter vad det ser ut som. Redan har han fått skotta av gårdsplanen ett par gånger. Det är skönt att sträcka på benen och få in vinterluften i ett huvud fyllt av grötiga siffror. Han minns de första årens barnsliga glädje över att få fylla i inventarieboken och gå igenom räkenskaperna. Nu är det inte lika roligt längre, vad det nu kan bero på. De felande uppgifterna till inventeringen samlas in och noteras.

Det stora arbetet med att placera in alla inkomster och utgifter i rätt konton för att se vad som gett vad och vad som kostat vad börjar. Att gå igenom kassaboken tar ett helt dagsverke i anspråk. Han är alldeles förstörd i huvudet efter dagen och då återstår ändå att upprätta bokslutet och räkna ut årets resultat. Hela det arbetet kan inte slutföras förrän skatteförvaltningen har släppt alla anvisningar med nyheter vad det gäller skattepliktig inkomst och avdragsgilla kostnader.

Hela den här proceduren med bokslutet drar ut ett par veckor innan alla pusselbitar är på plats.

Det är intressant att jämföra årets olika siffror med de föregående årens. För första gången på fem år ser det ut som om det hela rent ekonomiskt skulle kunna gå ihop och ge ett överskott, att användas till lön eller något annat. Överskottet är inte stort, ett tusen kronor. Hans och hustruns slit ett helt år skulle alltså före skatt och sociala avgifter ge lika mycket i lön som miljö- och hälsoskyddskontoret ska ha för att ge dem tillstånd att under dess en gång om året vakande öga slita dag ut och dag in med djur, växtodling, mejeri och försäljning. Är det rimliga proportioner? Nå det är ju i alla fall inte minus för en gångs skull. Men eftersom det är sista året, vad det ser ut, som man får kvitta underskott i näringsverksamhet mot lön, så är det nog ändå lika bra att bokföringsmässigt få till ett så stort underskott som möjligt så att hustrun kan använda det som avdrag för att få ner sin slutskatt. Systemet är sjukt, men så är det. Innan torparn kom över att det är fel att gå med förlust medvetet gick det ett par år då de på så sätt missade återbetalningsbara skattepengar som i stället

kunde ha använts i gården för investeringar. Men nu ska de i alla fall se till att få ett så stort underskott som möjligt. Än finns det många saker på investeringslistan för att göra gårdens arbete mindre slitsamt.

För en gångs skull kan de se tillbaka på ett år som rent ekonomiskt gått ihop. En hel del arbete har de bägge lagt ner, och hustrun har som vanligt försörjt familjen med sitt lönarbete.

– Ska man vara getbonde så är det bra att ha en fru som försörjer en, så man kan hålla på. Brukar torparn säga ibland.

Men i år har ju lönepengar och getgården bidragit med en positiv del var i strävandet att försörja folket på gården. Maten i form av grönsaker, potatis, kött och till viss del ost kommer från gården, det är ju värt en del.

Om man tittar tillbaka på året i stort så får man vara nöjd tänker torparn när han ser det ekonomiska resultatet och tänker efter hur odlaråret varit under det gångna året. Höskörden blev fin både till mängd och kvalitet, både hygieniskt och näringsmässigt. Spannmålen gick också till fint och det känns tryggt med ett skapligt spannmålslager att utfodra djuren med.

Ja året som gått har varit i stort sett bra även om det stundtals känts tungt. Nu är det ett par veckor kvar till de första killingarna beräknas komma. Det är skönt att kunna slöa lite på dagarna för torparn. Resten av familjen är i skolan på dagarna men han är hemma och håller på med lite småpyssel i ladugård och mejeri, håller elden vid liv i pannan när det är som kallast.

Det är svårt att helt slappna av och inte göra just något även om mycket går på halvfart så här mitt i vintern och som sagt om ett par veckor drar hela cirkusen igång igen med killningen, mjölkning, ystning, marknader, vårbruk, höskörd, vedhuggning, höstbruk och så vidare. Men just nu är det lugnt på getgården.

Hela bokslutsarbetet avslutas med att torparn åker in till redovisningsbyrån i staden för att låta dem kontrollera och justera hans förslag till ekonomisk deklARATION för det gångna året.

KILLNINGEN

Bokslutet är inlämnat för genomgång och deklARATION. Nu är det nya året ett par veckor gammalt och det är inte tid längre att vända sig om för att fundera på det som varit. Nu är det tid att leva just nu och att planera för det år som det redan gått ett stycke av.

När han utfodrar getterna morgon och kväll har det tillkommit ett nytt moment i ladugården, att spana efter tecken på förestående killning hos någon get. En del av getterna har börjat fylla i juvret så det kan inte vara alltför långt bort med de första killingarna. Han både längtar och inte till killningen. Killingarna är så söta när de är nyfödda och tvättade av sin mor.

Det ska bli skönt att få börja mjölka och göra ost igen, ja han börjar se fram emot det nu, samtidigt som det känns som om det kunde kvitta. Han skulle vilja få vila lite till. Men ändå börjar lusten till mjölkningen och dess rutiner komma över honom. Visst är killingar söta, men de växer fort och blir tämligen illbattiga efter ett par tre veckor. Morgon och kväll spanar han efter tecken på att någon get tänker killa snart. Mjölken i juvret kan fyllas på alltifrån ett par veckor innan förlossningen till bara ett par timmar innan det är dags, han ser efter andra tecken. Hur ser bäckenbanden ut? Hur betar sig geten? Det är de bästa signalerna, som han ser det. Alldeles innan förlossning eller dygnet innan börjar bäckenbanden slappna av ordentligt, det syns klart att något är på gång. Beteendet brukar vara att geten i fråga drar sig undan resten av flocken. Hon börjar bädda i ett hörn som hon också börjar försvara som sitt eget revir. Då vet man att nu är det hög tid att börja bevaka och eventuellt stänga in geten i en egen liten box. Men än så länge är det bara de stora runda magarna och juvren som fylls med mjölk som avslöjar att det inte är långt kvar till killningen.

Nu är det ändå dags att börja bevaka getterna lite mer än vid utfodring, han börjar ta en runda till ladugården vid nio- halvtiotiden på kvällen och en gång mitt på dagen. Så går en vecka och han börjar undra om det inte är dags snart i alla fall. Nu är det i alla fall ett par getter som börjat slappna av i bäckenbanden, nu blir det väl vilken dag som helst.

Så kommer han då ut en kväll och där möter honom ett ljud som gör honom viss. Nu är det killning på gång. Han går in i ladugården och ser ut över getflocken. Det är någon som har börjat, det hör han, men vem. Stilla står han och ser på getterna en och en, så ser han vem det är som är på gång att föda. En vit get med ett par streck längs nosen, ögonen och upp mot pannan är det som betar sig killningssjukt. Han går in i flocken och tar med sig ett par plywoodskivor som han sätter ihop till en box. Försiktigt föser han in geten i boxen och stänger till, hämtar halm så hon ska få en bra bädd att vara på under och efter förlossningen. När det är gjort försöker han se efter hur långt gången hon är. Än så länge är bara vattenkillningen eller vattenblåsan intakt och på väg ut. Han pysslar en stund med

lite småplock i ladugården innan han ser till geten en gång till. Vattnet har gått och en liten vit klöv syns i slidöppningen. När han sett hur läget är går han in och berättar för hustrun och barnen att nu var den första killingen på gång. De äter sin middag och följs sedan allihop åt, ut till den killande geten. Hon håller precis på att slicka av den första killingen för i år. Killingen ligger och försöker hålla upp ett vingligt huvud, som petas omkull när modern tvättar rent ansiktet på den.

Hela familjen samlas runt boxen där geten håller på med sin killung. Så lägger hon sig igen och börjar krysta. Ett par klövar kommer fram ur slidan och geten tar i mer i krystarbetet. Hon stönar och bräker när killungen tränger genom bäckenet. Torparn och hustrun kämpar med i tanken, de tänker varje gång en get killar, på hur det var när deras egna barn föddes. Killung nummer två kommer ut och sprattlar runt och skriker. Modern börjar genast tvätta och slicka rent den nyfödda killungen. Den som föddes först står på knä med bakbenen helt resta, den reser sig upp och vinglar omkull, men försöker en gång till. Till slut står bägge killungarna upp och börjar ostadigt strutta runt och leta efter en spene, för att få i sig den livsviktiga råmjölken med alla antikroppar. Efter mycket om och men lyckas bägge killungarna få en skvätt råmjölk var. Det är så härligt att höra deras smackande när mjölken rinner till. Geten får mat och vatten så hon också ska få lite i sig. När familjen går in igen har det gått ett par timmar sedan de kom ut till årets första killung. Men tiden går så fort när man ser hur små killungar instinktivt kämpar sig upp och fram till maten.

Det ser ut som om detta var enda geten för idag, som skulle till att killa, så de går och lägger sig för natten när de kommer in.

Mitt i natten vid halvtretiden vaknar torparn och bara känner på sig att han måste ut och titta till getterna för det är något på gång känner han. Han drar på sig ett par raggsockor och går för att ta på sig en jacka innan han går till ladugården. Getterna blinkar lite yrvaket när han tänder i taket och tittar efter hur det är. Allt verkar lugnt, ingen get ser ut att ha börjat killa och den nykillade geten ligger med sina små ungar tätt intill sig och allt andas frid. Han kan gå in igen, det var falskt alarm den här gången.

På morgonen när han kommer till ladugården så är det fullt pådrag. Två getter håller på att killa för fullt. Snabbt får han fixa till ett par småboxar till så att de som killar nu får vara i fred och inte tappar bort sina killungar. Han får in dem och kan fortsätta med utfodringen. Hela dagen blir det att springa ut och in i ladugården för att kontrollera att allt är som det ska. Han får inget annat gjort än passa på killsjuka getter.

Nu snurrar livet igång igen, tänker han på kvällen när han lägger sig.

Fjorton dagar tar det innan alla getter har fått sina ungar och som tur är har allt gått bra i år.

Det har hänt att de varit tvungna att slakta någon get som av någon anledning ej kunnat föda fram sina killungar. Men i år gick det bra igen.

Han är trött av allt nattspring ut i ladugården så nu är det skönt att kunna sova

ostört på nätterna igen. Nu behöver de sin nattsömn, torparns, för att orka med allt arbete som ligger på det här året. Hon i skolan och hemma på gården och trädgården, Han med djuren, mejeriet, marknader, jordbruk, veden och sin del av hemmet.

Förra året gick bra. Hur ska detta år arta sig tänker han på kvällen när den första ystningen för säsongen är klar.

EPILOG

Några år efter vår första kontakt med den lilla bergslagsbyn som vägrade dö och med getgården, kom vi åkande från söder den här gången. Nu är det höst. Det är i början av oktober, vädret är det man förväntar sig av oktober. Dis, duggregn vindstilla. Det är ett bra tag sedan vi hälsade på hos "våran getgård" så vi är sugna på ost. Vi vet att så här på hösten finns det ost av alla de slag. Det är nu som ostarna har fått sin riktiga mognad, samtidigt kan man bunkra upp ett privat litet lager av ost som inte är riktigt färdiglagrad, så man har ost en bit in på nyåret att njuta av på lördagskvällar eller andra tillfällen.

Löven har i stort sett ramlat av alla träd och vägen är fylld av blöta löv. Nu kommer vi in i det lilla skogspartiet som är precis innan den lilla byn. Farten saktas av och vi säger oss än en gång att det är märkligt att människor en gång bosatte sig här av alla platser. Men visst, det fanns ju bara det vi i dag kallar vildmark över hela landet innan människan kom in och började söka sig fram längs sjöar och åar. En av alla platser som blev boplats är ju den här byn. Varför just här?

Under våra funderingar har vi kommit in i byn och saktar ner farten för att kunna stanna vid getgården.

Skylden hänger inte uppe idag, den har väl blåst ner. Det har blåst ock stormat en del sista veckan. Men i natt slutade blåsten upp helt och hållet. Det blev så tyst bara mitt i natten, vi vaknade till av tystnaden.

Nåväl vi kliver ur bilen och går in på gårdsplanen. Där blir vi stående. Vi känner inte igen oss. Det är något som fattas. Så ser vi vad det är.

Det lilla huset mitt för ladugården är borta. Det ser inte ut som om det brunnit ner, snarare ser det ut som om det blivit bortlyft av en jättehand för betongplintarna det stod på finns kvar men inget annat.

En kvinna kommer ut genom dörren till bostadshuset. Nu blir vi ännu mer förvirrade för det är inte torparhustrun som kommer mot oss. Det är en helt annan kvinna, det enda som kan tänkas vara gemensamt är väl i så fall åldern.

Vi ber om ursäkt att vi trängt oss på så här, men är det inte så att det här är getgården?

– Inte nu längre, svara hon och fortsätter. De flyttade förra vintern. De har hittat en annan gård som de köpt. Men om det var ost ni ville ha så blir jag nog tvungen att göra er besvikna, för dessutom så har de slutat med osttillverkningen. Det blev för mycket slit helt enkelt att hålla på som de gjorde. Bara arbete och slit dag ut och in. Så nu har de bytt ut getterna mot får i stället.

– Och vi som ville ha ost för vi brukar alltid köpa en ostbit på våren och en på hösten.

Det brukar vara så gott att få njuta av deras underbara ostar.

– Jo, det kan nog hända att det är gott alltid. Men de tyckte att de hade gjort sitt i den branschen nu. De var helt utslitna efter de tio år som de höll på.

- Jaha då är det väl bara för oss att tacka för upplysning och åka vidare då.
- Ingen orsak
- Hej då.
- Hej då.

När vi åker vidare funderar vi på detta med att de gav upp. Eller kanske man ska säga att de gick vidare med något annat.

Vi tar av från landsvägen och åker skogsvägar en bit, först bär det uppför och så börjar det till slut luta nedåt igen och nu närmar vi oss nya bygder. En å passeras, till höger om vägen är en underbar björkhage som så här på hösten är nerbetad. Det är vackert i den här byn också. En hund med vitt huvud och svart kropp, förmodligen en vallhund, springer genom hagen fram till ett par som står intill en grind. Det är något bekant över mannen och kvinnan. Mer hinner vi inte se för ett par hus skymmer dem för oss. Men de verkade så bekanta på något sätt.

EFTERORD

Den här ”boken” började som ett slags tidsfördriv under ystningarnas övervakningsperioder någon gång våren 1990. Tanken från början var att göra ett försök till beskrivning av hur livet gestaltar sig på en getgård under 1990-taltet. Under tiden som texten växt fram under nattystningar och andra passtider, har jag förstått att detta också har varit ett sätt för mig att förstå vad jag gjort under en dryg tioårsperiod. Det har också hjälpt mig att när väl beslutet att sluta med osttillverkning och getter tagits, kunna lämna det bakom mig på ett någorlunda bearbetat sätt. Det finns som jag hoppas framgår, väldigt mycket positivt i livet som getbonde. Det finns också mycket negativt som tär på människan. Min fru Ninni tyckte vid genomläsningen av det första utkastet att det var lite sockersött, och det var det. För att försöka få fram lite mer av en verklighet vi levte i har jag smugit in lite av de motgångar som drabbat oss genom åren. Den kasserade osten fick faktiskt kasseras som avsnitt, för det var ett verkligt katastrofår, som på förunderliga vägar räddades till slut. Aldrig förr eller senare har väl folk i de här bygderna ätit så mycket mese som det år då vi kasserade tre månaders vitost på grund av misstänkt listeria i osten. Nu när jag ser och vet hur mina för detta kollegor har fått ännu mycket mer av idiotisk byråkrati och kostnad över sig för att få hålla på, är jag lycklig att jag och min familj kom ifrån de nytillkomna oförstående kvarnarna som mal ner entusiasm och arbetsglädje för de som vill föra ett arv vidare i ny tappning.

Namnet ”Existensmaximum!?” Kommer från den devis jag och andra getbönder satte på våra bilar ett tag. ”Existensmaximum - bli getbonde!” Man får förmånen att existera maximalt, men ha minimala inkomster. Devisen hade jag så när glömt av när denna skrift skulle namnges, men Ninnis syster Karin sade rakt ut vid ett besök. ”Varför kallar du den inte Existensmaximum, det har du ju talat mycket om”, då var ju namnet avklarat.

Nu omkring 1:a advent 1997 har jag då äntligen blivit klar med den här texten. Det är en ”himla skön känsla” att få se att jag har klarat av det som jag en gång föresatte mig. Beskriva ett år på en getgård. Om det är bra? Den frågan får du som läste skriften avgöra. Hör gärna av dig!

Hälsningar torparn.